

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1875. Andra Kammaren. N:o 19.

Lördagen den 13 Mars.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes den i förmiddagens sammanträde började öfverläggningen rörande Banko-Utskottets memorial N:o 8, angående väckt fråga om öfvertagande för Riksbankens räkning af det nuvarande s. k. Kanslihuset. Ang. det s. k. Kanslihusets öfvertagande af Riksbanken.

Herr vice Talmannen, som i detta sammanträde ledde Kammarrens förhandlingar, lemnade ordet, enligt förut skedd anteckning, till:

Herr Uhr, som yttrade: Jag vet icke, om jag skall kalla det för en lycka eller en olycka, att de ledamöter, hvilkas anföranden i frågan jag ämnar bemöta, icke äro tillstädes. En lycka är det dock i det fallet, att diskussionen under sådana förhållanden kan stanna så mycket förr.

En talare har sagt, att det vore så länge sedan det af mig förordade förslaget om en ändring af bankens nuvarande lokal, så att den blefve beqväm, först väcktes, att det deraf vore tydligt och klart, att, då förslaget ej ledt till något resultat, detsamma ogillats så väl af Bankofullmäktige som Banko-Utskottet. Så är likväl icke förhållandet. Orsaken, hvarför samma förslag icke ens förekommit i Utskottet till behandling, var den, att, när förslaget uppgjordes, fanns på nedra botten i gamla bankohuset ett stort arkiv, bestående af gamla luntor, och Fullmäktige, som ville hafva denna lokal disponibel före förslagets genomförande, måste således först begära tillstånd att få genomgå dessa handlingar och uppbränna hvad som befanns sakna värde. Dertill kom, att Fullmäktige beviljat Allmänna hypoteksföreningen att under några år få verkställa sin ränteuppbörd i bankohuset och för detta ändamål disponera en lokal derstädes äfvensom begagna sig af en del utaf Riksbankens tjänstemän. Att man således måste vänta någon tid på, att omförmälda lokaler skulle blifva lediga, var således den egentliga orsaken till, att nämnda förslag icke genast kom under öfverläggning.

Samme talare yttrade vidare, att, enär jag icke motsatt mig den nu föreslagna skrifvelsen med begäran om utredning af hvad

Ang. det s. k.
Kanslihusets
öfvertagande
af Riksbanken.
(Forts.)

bankens förflyttande till kanslihuset skulle kosta, jag gillade en sådan förflyttning. Jag har icke motsatt mig en sådan skrifvelses aflåtande, emedan jag är öfvertygad, att så många omständigheter och så mycket motstånd skulle möta för den af Utskottet ifrågasatta åtgärden, att, när Utskottet och Fullmäktige finge tid att närmare tänka på saken, de skulle blifva mer benägna att gå in på mitt förslag om det nuvarande bankohusets omändring.

Herr Liss Olof Larsson har sagt, att han icke trodde, att den af mig föreslagna ändring af den nuvarande banklokalen skulle kunna verkställas för den beräknade summan 120 à 130,000 kr, utan kosta mycket mera. Detta bevisar hvad jag sagt, att hvarken Utskottet eller nuvarande Banko-fullmäktige tagit kännedom om det uppgjorda kostnadsförslaget. Detta är emellertid upprättadt af fullt sakkunnige personer och med sådan noggrannhet äfven i de minsta detaljer, att jag är öfvertygad, att äfven i händelse priset på dagsverken och andra kostnader sedan dess något stigit, detta dock skulle vålla en så obetydlig förhöjning i den beräknade kostnaden, att den knappt vore värd att nämna.

Herr Liss Olof Larsson har äfven förklarat, att han icke kunde begripa, huru det skulle gå med alla de nu i banken befintliga lokaler och huru bankens rörelse skulle kunna fortgå under byggnadstiden. Detta visar ytterligare, att han icke tagit kännedom om förslaget, ty af detta framgår, om han vill kasta en blick på de uppgjorda ritningarne, att hela ombyggnaden kan försiggå utan ett enda afbrott i rörelsen. Den enda, som skulle komma i saknad af lokal vore en vaktmästare, och ehuru jag medgifver, att detta är en brist i förslaget, torde likväl Herr Liss Olof Larsson icke anse den så vigtig, att, om ingen annan svårighet möter, den ensam bör utgöra ett hinder för förslagets antagande. Jag fordrar icke mer, än att Fullmäktige, innan de vilja bestämma, att banken skall flyttas, måtte taga kännedom om de ritningar och förslag, som i fråga om den nuvarande banklokals omändring uppgjorts; och då jag tror, att dessa uppfylla alla de fordringar, man kan ställa på att för billigaste pris förskaffa sig en lämplig lokal, är jag säker, att de efter inhemtande af sådan kännedom skola gå in på mitt förslag.

Herr Gumælius: Det lär väl icke vara skäl att mycket uttänja denna öfverläggning, men jag finner mig föranlåten af ett yttrande utaf en ärad talare på stockholmsbanken under förmiddagen att begära ordet ännu en gång. Den ärade talaren kunde icke rätt förstå, hvarför man här synes vilja antaga, att Stockholmsbor skulle vara emot denna fråga. Men jag stödjer mig i det afseendet på någon liten erfarenhet. Jag minnes nemligen i fjor en annan närbeslägtad sak, som då var före vid riksdagen, hviken dock nu, under någon ändrad form, tyckes falla åtskilliga af hufvudstadens ombud mer på läppen än då. Sedan i pressen, i samtal och hos stadsfullmäktige i fjor motstånd försports, var det just ett par af Stockholms riksdagsmän i denna Kammare, som, sedan åtskillige af Kammarens ledamöter yttrat sig på den

ena eller andra sidan och då frågans öde tycktes stå och väga, mot henne framkastade formela betänkligheter och derigenom afklippte henne — och så föll hon den gången. Jag syftar naturligtvis på frågan om Helgeandsholmen. I dag har jag i Första Kammaren hört Öfverståthållaren öppna diskussionen i saken med ungefär samma skäl, som jag förestälde mig få höra äfven här i Kammaren, och jag fick också höra dem här och detta af en slump — förmodar jag — nära nog i samma ordning som i Första Kam-maren. Jag begärde ordet, då Herr Rossander gjorde det, emedan jag af antydd orsak trodde mig få anledning att yttra mig emot honom. Efter honom yttrade sig en annan af stockholmsrepresen-tanterne, Herr Lundström, som, märkvärdigt nog, var af samma åsigt som Herr Rossander; derefter Grefve Björnstjerna och slut-ligen Herr A. Staaff, den senare visserligen endast i korthet in-stämmande, men begge dock i samma riktning som Herr Rossan-der. Så hafva Herrar Stockholmare hittills yttrat sig. Jag har visst icke någon läkareblick, som den ärade talaren, men det ser dock ut, som skulle jag hafva utfunderat, huru saken skulle komma att från ett visst håll upptagas. På samma sätt förhöll det sig äfven med stockholmsrepresentanterne, då det i fjor var fråga om Helge-andsholmen; den saken mötte då från deras sida betänkligheter, likasom nu.

Härom dagen var jag i sällskap med några stockholmare. Talet kom att röra sig om det ifrågakända nya bankohuset. Stockhol-marne önskade, att det skulle förläggas på en annan plats än der kanslihuset är beläget; man såg på kartan och talade om, att det vore möjligt att för ändamålet erhålla en tomt i hörnet, som skjuter fram mellan Mynt- och Stadssmedjegatorna eller i hörnet mellan Myntgatan och Riddarhustorget. De närvarande stockholmarne upplyste emellertid, att om så skedde, skulle vid samma tillfälle Mynt-gatan regleras just åt det hållet. Men i dag, då det är fråga om kanslihuset, får man höra, att gaturegleringen skall verkställas å den motsatta, norra sidan. Det är verkligen särdeles obeqvämt att upphörligen stöta på sådana hinder, då det gäller lösningen af en fråga, som under så många år varit ett önskningsmål för representationen.

Och det är icke för tidigt att nu taga ett allvarligt steg för frågans lösande. Enligt Banko-Utskottets tanke skulle Riksban-ken i lyckligaste fall komma i besittning af den nya lokalen om-kring år 1880. Faller detta förslag, får man göra nya försök, och man får då glädja sig, om Riksbanken finge inflytta i ett nytt hus först tio år derefter eller så der bortåt 1890; men jag är öfvertygad, att Riksbanken ju förr dess hellre verkligen behöfver en annan lokal, vill åtminstone icke hafva uraktlätit att från min sida göra hvad göras kan för att främja ett bättre förhållande.

Herr Ola Månsson: Efter mitt förmenande få vi väl med-gifva, att Riksbanken obestridligen behöfver en tidsenligare och bättre lokal än den nuvarande, om den skall kunna uthärda täflan med de stora enskilda bankerna, hvilka hvar för sig försett sig

Ang. det s. l.
Kanslihusets
öfvertagande
af Riksbanken.
(Forts.)

Ang. det s. k.
Kanslihusets
öfvertagande
af Riksbanken.
(Forts.)

med rymliga och väl inredda lokaler på centrala platser. Detta har, enligt min tanke, varit hufvudmotivet, hvarföre fullmäktige hafva ingått till Kongl. Maj:t med förfrågan, om kanslihuset kunde för ändamålet upplåtas. Banko-Utskottet har nu inkommit med förslag, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om en närmare utredning, om och under hvilka villkor nuvarande kanslihus skulle kunna till Riksbanken öfverlåtas. Jag tror ej, att man behöfver förskräckas öfver ett sådant skrifvelseförslag, ty om, när Kongl. Maj:t framlägger sitt förslag, det skulle visa sig, att förhållandena äro så invecklade, att Riksdagen icke kan gå in på de för aflåtelsen uppställda villkor, så tror jag, att Riksdagen har frågan i sin hand och kan, om så finnes lämpligt, afslå hela förslaget. Men nu gestaltar sig frågan så, att det enligt mitt förmenande icke blott skulle vara till nytta för det allmänna, om Riksbanken vore förlagd till en så bekväm och central plats som nuvarande kanslihuset, utan äfven ligga en stor och väsendtlig fördel uti att för framtiden få alla eller de flesta embetsverken förlagda på Riddarholmen, som är en lugn och stilla, frisk och helsosam trakt af hufvudstaden och hvarest, som bekant, redan både riksdagshuset och flera embetsverk äro förlagda.

Jag har från denna synpunkt betraktat frågan om aflåtande af en skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t, och får alltså yrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Lundström: I dag på förmiddagen förklarade Herr Gumælius, att han, då en stockholmsrepresentant begärde ordet, ansåg sig samtidigt böra göra detsamma, emedan han tog för gifvet, att stockholmsrepresentanten skulle komma att anföra något som från Herr Gumælii sida behöfde gendrifvas. I ungefär enahanda position befinner jag mig nu på eftermiddagen, då jag genom att begära ordet efter honom ansett mig böra begagna samma taktik som han öppet förklarat vara särdeles lämplig. Lyckligtvis kan jag genast tillkännagifva, att jag skall vara ganska kort, emedan Herr Gumælius i sitt senaste yttrande icke anfört något i sak, utan inskränkte sig till en polemik mot speciela personer och stockholmsrepresentanter i synnerhet.

Han förundrade sig öfver, att fyra stockholmare i dag uppträdt och anfört, såsom han förmenade, samma skäl och nästan i samma ordning mot Utskottets framställning. Ehuru jag tror, att han i detta fall misstagit sig, när icke alla talare på stockholmsbänken andragit samma bevisföring i frågan, får jag dock säga, att, äfven om detta varit händelsen, något så särdeles besynnerligt väl ej kan anses ligga deruti. Vi, som bo i hufvudstaden, äro naturligtvis bättre i tillfälle att bedöma de lokala förhållandena der. I anledning af den gjorda insinuationen får jag emellertid förklara, att jag, då jag på förmiddagen hade ordet, icke på förhand samtalat i ämnet med någon af de kamrater på stockholmsbänken, som yttrat sig i frågan.

Vidare yttrade samme ärade talare, att det vore ledsamt, att så stridiga åsikter framställdes i denna fråga, samt att man på vissa håll sökte på allt sätt motarbete det nya byggnadsförslaget. Han anförde äfven, att han i ett sällskap hört sådana resonnement framställas. Jag vet icke, hvad detta kunde för slags sällskap, men det må nu hafva varit hvilket som helst, så har det väl ganska litet att betyda, hvad som för dagen framkastas som samtalsämne i det mer eller mindre glada sällskapslifvet. Hvad man egentligen bör fästa sig vid är väl det, som passerar inom det offentliga lifvet.

Herr Gumælius uttalade äfven sin förvåning deröfver, att han hört mig säga, att, derest det ifrågavarande förslaget skulle genomföras, det blefve nödvändigt att utvidga Myntgatan åt den sida, der kanslihuset är beläget, då han tvärtom förut af andra hört, att gatutvidgningen skulle ske åt ett motsatt håll. Ja, åt hvilken sida denna utvidgning kommer att ske, det torde Herr Gumælius och Riksbanken bäst veta eller få göra klart för sig, om och så snart den senare kommer i besittning af erforderlig tomtplats för det nya bankhuset. För *Stockholm* blir det temligen likgiltigt, åt hvilketdera hållet mark till gaturegleringen anvisas, blott omgifvande gator blifva så tillräckligt breda, att trafiken ej hindras och icke, till följd af instängdt läge, eldfara lätt kan komma att uppstå för en så viktig och värdefull inrättning som Riksbanken, men för *Stockholm* skall det alltid blifva en fördel att få denna gata utvidgad gratis; och detta är bästa beviset uppå, att de, som säga, att den föreslagna platsen icke är lämplig för Riksbanken, icke tala, såsom här antydts, i staden *Stockholms* intresse. Bättre present än den, som derigenom skulle vinnas, kan *Stockholm* svårigen få. Om Herr Gumælius tror, att gatan bör utvidgas åt södra sidan, så vore en sådan åtgärd så mycket bättre, emedan *Stockholm* i så fall skulle få ändamålet vunnet för ännu bättre pris, och icke behöfva släppa till någonting af stadens egna hus.

Herr Gumælius nämnde också med en sidoblick häråt, hvilken för ett ögonblick förirrade sig till mig, att, då frågan om uppförande af banklokal på *Helgeandsholmen* sistlidne riksdag förevär i *Kammaren*, ett par *stockholmsrepresentanter* talat emot uppbyggandet af en banklokal. Jag tror dock icke, att han kunde anse mig vara en af nämnde representanter; ty fastän jag icke nu är i tillfälle att bestämdt säga, huruvida jag då yttrade mig i frågan, är jag likväl förvissad, att, i fall jag hade ordet, jag icke talade emot ett dylikt förslag.

Jag yrkar fortfarande afslag åt Utskottets hemställan.

Herr Wigardt: Ehuru jag icke har någon sådan erfarenhet eller öfvertygelse, att jag vågar påstå, det bankens nuvarande läge är olämpligt eller dess lokaler aldeles odugliga, och att bankrörelsen således icke längre skulle kunna på samma ställe med fördel bedrivas, så får man väl ändå erkänna, att ej blott bankofullmäktige utan äfven *Riksdagen* under loppet af flera år

Ang. det s. k.
Kanslihusets
öfvertagande
af Riksbanken.
(Forts.)

Ang. det s. k.
Kanslihusets
öfvertagande
af Riksbanken.
(Forts.)

förklarar oss vara i behof af ett nytt bankhus, och att en ny tomt, der detsamma kunde uppföras, måste anskaffas.

Jag vill underrätta Kammaren, att jag, då denna fråga första gången förekom till behandling inom Utskottet, hyste ganska stora betänkligheter mot att biträda ett sådant förslag, som det Utskottet här framlagt, helst detta förslag, som afsåg förvärfvande af kanslihuset för bankens räkning, skulle åstadkomma en stor rubbning i de öfriga embetsverken; men skälet hvarföre jag och ganska många af Utskottets ledamöter från denna Kammare sådant oakadt biträdt förslaget, har varit, att vi ansett detsamma vara ganska oskyldigt, då det blott afser aflåtandet af en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t för att få utredt, på hvad sätt och mot hvilken kostnad kanslihuset skall kunna för Riksbankens räkning förvärfvas. Efter det en sådan utredning försiggått, står det ju i Riksdagens fria skön att afslå eller antaga det förslag, Kongl. Maj:t kan komma att i frågan aflåta. Jag får dock för min del på samma gång förklara, att, ehuru jag inom Utskottet bidragit till det förslag, Utskottet här framställt, jag likväl ingalunda skall sörja, om förslaget af Kammaren förkastas. Emellertid tror jag, att det kan vara skäl att få reda på den verkliga kostnaden, som för ifrågavarande ändamål skulle erfordras; och under sådana omständigheter skall jag yrka bifall till Utskottets förslag.

Vill man åter afslå detsamma, så tror jag, att man kan göra det, utan att man derföre behöfver säga, att vi gjorde bättre i att upptaga ett föregående förslag i ämnet, nemligen det som afsåg uppförande af ett bankhus på Helgeandsholmen.

En ärad talare här midt öfver har påstått, att Utskottet ganska lösligt och knapphändigt afhandlat frågan. Så är likväl icke verkliga förhållandet. Inom Utskottet resonerades ganska mycket deröfver, och Utskottet stannade vid det beslut, som detta betänkande innehåller, emedan Utskottet ansåg sig icke kunna på ringaste sätt utlåta sig öfver de öfriga frågor, som med denna kunde stå i sammanhang, såsom frågan om annan lokal för riksarkivet m. m.

Såsom jag förut förklarar, skall jag icke sörja öfver hvad utgång frågan här får; men jag anser mig likväl pligtig att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr C. I. Bengtsson: I Utskottet vågade jag icke motsätta mig denna fråga af det skäl, att bankofullmäktige icke alenast i år utan äfven föregående år uttryckligen tillstyrkt ett sådant förslag, som Utskottet här framlagt, med förklarande att det nuvarande bankhuset icke uppfyllde sitt ändamål. Det kan visserligen icke förnekas, att förslaget genomförande skulle för banken medföra en dryg kostnad; men då jag tillika tror, att bankofullmäktige äro de, som bäst kunna bedöma frågan i sin helhet, har jag, stödande mig på deras yttrande, bestämt mig för att rösta för bifall till Utskottets förslag.

Herr Hæggström: Gällde frågan att nu definitivt bestämma

att för Riksbankens räkning inköpa kanslihuset, så skulle jag hålla med de Herrar, som på förmiddagen talade om, att frågan vore allt för omogen och outredd, och således vara benägen att med dem rösta för afslag å Utskottets hemställan; men så vidt man kan förstå af klämman i Utskottets memorial, är nu icke fråga om något definitivt afslutande af ett sådant köp, utan endast om en sådan utredning af frågan, som man påstått ännu saknas. Och, mine Herrar, ligger det då någon fara uti att begära en sådan utredning?

*Ang. det s. l.
Kanslihusets
öfvertagande
af Riksbanken.
(Forts.)*

De fleste talare hafva medgifvit, att riksbanken, der den nu är belägen, icke motsvarar ändamålet, och att man måste anskaffa en annan plats. Vid sådant förhållande är väl första frågan den, huru och när med det snaraste en lämplig lokal må kunna anskaffas. Denna fråga har Banko-Utskottet uppkastat och begär, att Kongl. Maj:t skall lemna Riksdagen svar härå. Kongl. Maj:t måste då också vara betänkt på, hvar departementen skola inrymmas, och då får man just en utredning, som nu saknas. Kan det vara så farligt att begära en sådan utredning?

Hvad nu sjelfva frågan om ett nytt bankhus beträffar, så hafva vi förut haft den före.

Jag syftar på frågan om ordnandet af Helgeandsholmen, som vid sista riksdagen behandlades, och i sammanhang dermed riksbankens förläggande till samma holme. Frågan om ett nytt bankhus var då ganska långt avancerad, men befanns vara alltför utsväfvande och dyrbar, så att Riksdagen afslog densamma. På samma sätt kan ju Riksdagen äfven nu afslå hela förslaget, sedan den begärda utredningen inkommit, men att nu afklippa frågan vore derföre icke rätt.

Herr Uhr säger visserligen, att man skulle få ett ändamålsenligt bankhus, om man gjorde så som han tänkt sig och ombygde det gamla bankhuset. Detta skulle nog vara rätt, så vida icke ett förargligt om komme emellan. Det skulle blifva ett förträffligt bankhus, om det egde ett godt läge, så att alla rättvisa och billiga anspråk på ett bankhus uppfylldes. Men detta är ju icke förhållandet. Herr Uhr måste väl medgifva, att läget är dåligt, och läget är ändå det viktigaste, ty icke vore vi mycket betjenta af ett bankhus, som vore förlagdt utåt Ladugårdsgärdet eller invid Tyskbagarebergen. De enskilda bankerna gifva akt på tidens kraf och söka anskaffa åt sig lämpligt belägna lokaler norrut. Det skulle väl för öfrigt taga sig ganska egendomligt ut, om, sedan Bankofullmäktige, hvilka böra anses ega större insigt i frågan än de flesta af oss, framkommit med ett förslag, vi skulle slopa detta, då vi i går omvalde alla Bankofullmäktige.

I detta omval tror jag, för min del, ligger den betydelse, att man vore nöjd med Bankofullmäktige och deras åtgöranden, och det förefaller mig underligt, att man nu, i afseende å den af dem framlagda planen, vill gifva Bankofullmäktige en dementi.

Jag yrkar bifall till Banko-Utskottets förslag.

Herr P. Nilsson i Espö: Det har länge varit af behovet

*Ang. det s. k.
Kanslihusets
öfvertagande
af Riksbanken.
(Forts.)*

påkalladt för riksbanken att få sig en lokal, som vore mera beqväm, och der bankrörelsen kunde skötas på ett mera ändamålsenligt sätt. Då detta nu varit så länge i fråga och Banko-Utskottet endast framkommit med ett skrifvelseförslag för att hos regeringen erhålla upplysningar om de kostnader som vore förenade med bankhusets byggande på den plats, der kanslihuset nu är beläget, så kan jag icke finna någon anledning, hvarför man skulle hysa betänkligheter att bifalla ett sådant skrifvelseförslag, i synnerhet som man icke hört någon framkomma med bestämd anvisning å annat tjenligare ställe, der ett bankhus skulle kunna uppföras. Förut har väl förevarit förslag om bankhusets förläggande till Helgeandsholmen, men genom det beslut som vid senaste Riksdag i frågan fattades, torde detta förslag icke numera hafva stor utsigt till framgång.

Jag kan således icke annat än på det allvarligaste lemna min röst för bifall till det i fråga varande skrifvelseförslaget.

Herr Clairfelt: Jag vill börja mitt anförande med tillkännagifvande, att jag ställer mig på deras sida, som anse den nu varande lokalen för riksbanken olämplig och böra så skyndsamt som möjligt utbytas mot en annan. Då emellertid under diskussionen här dels uttalats beaktansvärda erinringar mot den af Banko-Utskottet föreslagna platsen och dels äfven framkastats tanken om bankhusets förläggande till Helgeandsholmen — en fråga, som jag, i motsats mot den siste talaren, icke anser afskuren genom Riksdagens beslut sistlidet år, enär frågan då afsåg icke allenast ett bankhus, utan äfven ett parlamentshus — så ock all utredning saknas beträffande de kostnader, som äro förenade med bankhusets förläggande till samma holme, och Första Kammaren till Banko-Utskottet återremitterat detta memorial för att få en utredning i detta hänseende, yrkar jag, för min del, att äfven Andra Kammaren måtte besluta en återremiss af det föreliggande utlåtandet, på det att Utskottet måtte söka åstadkomma en utredning af de kostnader, som äro förenade med bankhusets förflyttning till Helgeandsholmen.

Herr Rubenson: Det har behagat representanten från Örebro, att, då han senast hade ordet, icke anföra vidare än ställa frågan så, som om å ena sidan stode ett stort och viktigt intresse, hvilket alltid, då det framhålles i Kammaren, med skäl vinner sympatier och å den andra sidan ett annat intresse, som här har för sig mindre sympatier. Han har på detta sätt velat vinna framgång åt de åsikter han förfäktade. Härvid stödde han sig hufvudsakligen på ett anförande af en stockholmsrepresentant under förra riksdagen, då fråga förevar om Helgeandsholmens bebyggande och ordnande, och sade att denne representant motsatte sig det då föreliggande förslaget på grund af en formel anmärkning samt antydde ganska tydligt, att detta allenast varit en förvändning. Då denne representant — min ärade granne till venster — icke var närvarande i Kammaren och hörde yttrandet, skall

jag be få upptaga detsamma till besvarande och dervid redogöra för förhållandet. Jag tror, att af redogörelsen för förloppet och för hvad hans yttrande gick ut på, det skall blifva för Kam-maren klart, att detta Herr Gumælii bevis om ett riksbanks-intresse gent emot stockholmsintresse är ett bevis af noll och intet värde.

*Ang. det s. k.
Kanslihusets
öfvertagande
af Riksbanken.
(Forts.)*

Förhållandet var, att 1872 års Riksdag uppdrog åt Fullmäktige i Riksbanken och Riksgälds-kontoret att företaga en utredning i afseende å frågan om Helgeandsholmens ordnande och bebyggande samt uppförande å samma holme af ett riksdagshus och alternativt i sammanhang dermed om inrymmande i samma byggnad af Riksbanken och Riksgälds-kontoret eller uppförande åt Riksbanken af en byggnad å holmen. En del af uppdraget var färdigt vid sista riksdagen och resultatet af de undersökningar och underhandlingar, som egt rum, framlades af Sammansatt Stats- och Banko-Utskottet i ett memorial till Riksdagen. Då detta memorial behandlades i Kammaren, yttrade sig åtskilliga talare, deribland endast en representant för Stockholm, nemligen Friherre Fock, som varmt talade för bifall till Utskottets hemställan. Utskottets utlåtande gick ut på en hemställan hos Riksdagen om erhållande af ett förnyadt uppdrag i frågan. Detta bifölls i Första Kammaren, men afslogs i Andra Kammaren, och vid den gemensamma voteringen blef detta senare Riksdagens beslut.

Sedermera kom frågan fram samma riksdag under den form, huruvida i Riksgälds-kontorets reglemente skulle intagas bestämmelse eller icke om åliggande för dessa Fullmäktige att gemensamt med Fullmäktige i Riksbanken fortfarande vidtaga förberedande undersökningar i och för berörda frågas utredning. Stats-Utskottets pluralitet ansåg, att, då oaktadt ett äldre uppdrag funnits, hemställan gjorts om ett nytt uppdrag i samma sak, och denna hemställan afslagits, frågan förfallit. Det var, då detta Utskottets betänkande föredrogs i Kammaren, som den i fråga varande stockholmsrepresentanten yttrade sig. Han ansåg då — och det på ganska goda skäl — att, när framställningen om ett förnyadt uppdrag i frågan icke vunnit Riksdagens bifall, och det äldre uppdraget var af samma omfång som det begärda nya uppdraget, det äldre uppdraget icke kunde anses fortfarande ega bestånd, utan frågan förfallit. Detta var något, som icke föll Herr Gumælius på läppen. Jag vill icke antyda, att han lät sin åsigt i den formela frågan bestämmas deraf, att han varmt nitälskade för Helgeandsholmens orduande, men jag begär också att Herr Gumælius icke måtte göra någon dylik antydan i afseende å dem, som då voro af olika tanke med honom.

I öfrigt ber jag att få instämma i Herr Clairfelts yrkande om återremiss, enär af den diskussion, som i Kammaren egt rum, är tydligt, att då man med det föreslagna sättet att lösa frågan har utsigt till mycket stora utgifter, som icke för närvarande ens kunde beräknas, Kammaren icke vill gå in på en utredning af frågan i det speciela syfte, som nu satts i fråga, utan, då en

Ang. det s. k. utredning naturligtvis bör ske, vill att vid densamma tagas hänsyn till flera sätt att vinna målet. En sådan utredning är också hvad jag för min del önskar.

Kanslihusets
öfvertagande
af Riksbanken.
(Forts.)

Hvad åter beträffar möjligheten att få frågan snart löst, så kan det här föreliggande förslaget icke bereda en dylik möjlighet, ty det synes af betänkandet, att riksbanken i bästa fall skulle erhålla kanslihusets tomt under loppet af år 1878, men antagligen icke förr än vid samma års slut.

Herr Jöns Pehrsson: Man kan svårligen så här i hast blifva klok på de motiver, som föreligga i denna fråga; åtminstone synes på goda skäl den tanke framskymta att bereda Riksbanken hus å Helgeandsholmen. Detta har också gifvit en del ledamöter anledning att motsätta sig Utskottets förslag. Å andra sidan kan man väl tänka sig, att de enbetsmyndigheter, som begagna kanslihuset för närvarande, finna detsamma vara för trångt, och att de mycket gerna skulle önska, att för deras räkning inreddes särskilda byggnader af samma storartade beskaffenhet som t. ex. Telegrafstyrelsens hus.

Såsom frågan nu står, förefaller det mig klart, att förslaget är mycket olämpligt, emedan det går ut på att för bankens räkning köpa ett hus, som åtminstone för mitt omdöme synes vara genom nyligen verkställda reparationer ganska lämpligt för dess nuvarande ändamål. Om man önskar en centralplats för banken, så tror jag, att man bör vända sig åt ett annat håll. När den föreslagna brön emellan Ridderhusgränden och Röda bodarne blifvit färdig och sålunda en gen förbindelse mellan Ridderholmen och Norrmalm vunnits, tror jag, att Riksgäldskontorets nuvarande hus skall kunna anses vara temligen centralt beläget, så att Riksbanken med fördel dit kunde flyttas. Under den tid nödiga förändringar i Riksgäldskontorets hus vidtoges, kunde Riksgäldskontorets styrelse och förvaltningspersonal hafva sina lokaler i bankens hus, der utrymme möjligen åt dem kan beredas.

På de grunder, jag förut anført, kan jag icke gå in på att yrka bifall till Utskottets förslag. Den af mig framställda tanke, att Riksbanken kunde förläggas till Riksgäldskontorets hus, borde icke vara alldeles obefogad, enär utrymmet lär kunna anses tillräckligt och belägenheten icke så långt från den allmänna rörelsen, att någon olägenhet för banken skulle kunna deraf härflyta.

Grefve Björnstjerna: Då jag icke kunnat finna, att någon af de föregående talarne förmått öfverbevisa mig derom, att icke en högst betydlig besparing skulle kunna ske, i fall Helgeandsholmen användes till uppförande af nytt bankohus, lika litet som att icke banken skulle der ligga betydligt bättre än å kanslihusets tomt, enär Helgeandsholmen är många gånger större, än den areal kanslihuset erbjuder, kan jag för min del ej finna, att ämnet ännu erhållit den utredning det förtjenar, helst Utskottets föreliggande memorial endast innehåller förslag till en underdånig

skrifvelse för att få veta, om och under hvilka villkor regeringen skulle vilja öfverlåta kanslihuset till riksbanken. Men detta skrifvelseförslag anser jag och de med mig lika tänkande vara till innehållet alltför begränsadt, enär det för ämnets fullständiga bedömande synes oss nödvändigt att en utredning äfven åstadkommes beträffande de kostnader, som skulle föranledas af bankohusets förläggande till *annan plats*, hvilken torde vara dertill mera lämplig än den af Utskottet förordade.

Ang. det s. k.
Kanslihusets
öfvertagande
af Riksbanken.
(Forts.)

Jag kan icke instämma med representanten från Örebro i den åsigt, att ett ogillande af Bankofullmäktiges förslag skulle anses innebära ett misstroendevotum mot Fullmäktige, då vi ju alla äro ense med Fullmäktige i sjelfva hufvudsaken eller den, att Riksbankens närvarande lokal är olämplig, och att en bättre således bör anskaffas. Om denna plats skall väljas på ena eller andra sidan om strömmen, endast derom äro våra åsikter olika. Obestriddigt torde deremot vara, att byggnadens förläggande till Helgeandsholmen är för skönhetssinnet mest tillfredsställande.

Att, såsom Herr Per Nilsson i Espö yttrade, frågan om bankens förläggande till Helgeandsholmen skulle vara genom Riksdagens i fjor fattade beslut afgjord och fallen, detta kan jag icke medgifva. Jag ber att få erinra honom, att, då det af honom åsyftade beslutet fattades, var frågan om uppförande af ett palats, som skulle innesluta så väl riksdaghus, som lokal för banken och riksgäldskontoret; men att *nu* fråga *allenast* gäller uppförande af ett *bankohus*.

Då jag nu erfar, att Första Kammaren med stor majoritet återremitterat frågan till Utskottet, just för att få den ekonomiska sidan af saken utredd, får jag förklara, att jag afstår från mitt yrkande om afslag å Utskottets betänkande samt förenar mig med Herr Clairfelt i hans yrkande om återremiss.

Herr Nyblæus förenade sig med Grefve Björnstjerna.

Herr Åke Andersson: Herr vice Talman! Jag har hört så många skäl anföras både för och emot Utskottets hemställan, att jag antager, att hvar och en af Kammarens ledamöter redan inom sig fattat sitt beslut. För min del får jag tillkännagifva, att jag ämnar rösta för bifall till Utskottets förslag, i beslutet hvarom jag deltagit. Frågan rörer ju blott en skrifvelse till Kongl. Maj:t, och jag tror verkligen ärendet vara så viktigt, att det kan både behöfva och tåla en ytterligare utredning. Sedan en sådan blifvit verkstald och Kongl. Maj:t sedermera och med anledning af denna skrifvelse gör framställning till Riksdagen, har ju Riksdagen i allit fall, om förslaget icke befinnes vara lämpligt, sin beslutande rätt qvar. Jag yrkar alltså bifall till Utskottets hemställan.

Herr H. Schultz: Herr Talman, mine Herrar! Redan vid 1873 års riksdag uttalade jag den åsigt som jag ännu byser, att riksbanken ingalunda har det läge eller den inredning, som äro

Ang. det s. k.
Kanslihusets
öfvertagande
af Riksbanken.
(Forts.)

tidsenliga. Deraf följer naturligtvis, att jag äfven nu tillhör deras antal, som ju förr desto hellre vilja hafva ett nytt bankohus, förlagdt till annan och lämpligare plats, men i afseende på läget, kan jag ej förena mig om hvad Utskottet här föreslagit. Jag anser nemligen icke den af Utskottet förordade tomten, om än läget är godt, till figur och utrymme vara tjenlig och fullt tillräcklig för Riksbankens behof, enär, enligt mitt förmenande, Myntgatan förr eller senare måste utvidgas, och detta svårigen kan ske annat än på den här åsyftade tomtens bekostnad. Deremot anser jag Helgeandsholmen fortfarande för den lämpligaste platsen till ett riksbankshus och kan omöjligt förstå, att frågan derom skall kunna anses vara förfallen, derföre att förra Riksdagen förkastade det då framlagda förslaget om uppförande på Helgeandsholmen af hus för Riksdagen, riksbanken och riksgäldskontoret, emedan man ansåg dels för stora kostnader vara förenade med ett dylikt byggnadsföretag, och dels äfven en sådan byggnad ännu icke af behofvet oundgängligen påkallad.

För min del uppgifver jag ännu icke hoppet att få Riksbanken förlagd till Helgeandsholmen, hvilken plats jag anser hafva det lämpligaste läget för detta ändamål, och om det äfven icke lyckas vid denna riksdag, så hoppas jag dock, att det skall ske i en icke aflägsen framtid. Jag skulle derföre vilja förena mig i Utskottets memorial med några förändringar i sjelfva klämmen och föreslår alltså, "att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t göra förfrågan om och under hvilka vilkor Helgeandsholmen skulle kunna till Riksbanken öfverlätas för uppförande af ett bankohus derstädes samt anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t, om sådant pröfvas lämpligen kunna ske, till nästkommande Riksdag afgifva framställning i ämnet," hvarå jag vördsamt anhåller att Herr Talman ville framställa proposition.

Herr Ola Bosson Olsson: Af alla de talare, som förut yttrat sig i frågan, har ingen enda förnekat, att bankhuset för närvarande har en för rörelsen särdeles olämplig plats, och då man nu betänker, att Banko-Utskottet och Bankofullmäktige föreslagit en annan, bättre plats för riksbanken, nämligen kanslihuset, och man icke gerna kan antaga, att Bankofullmäktige skulle hafva behandlat frågan så lösligt, att den utsedda platsen icke skulle vara tillräckligt stor, så är jag, för min del, ehuru jag visserligen hört, att en och annan talare haft sina betänkligheter mot detta af Fullmäktige afgifna förslag, hellre benägen att sluta mig till detsamma än till något annat här framställt förslag. Af åtskillige talare har sålunda den åsigten förfäktats, att man borde förlägga det nya bankhuset till Helgeandsholmen. Om lämpligheten deraf kunna meningarne dock vara delade, och för min del anser jag, att, om det kommer att förläggas till denna holme, så blir deraf en nödvändig följd att först och främst anskaffa en annan plats för det Kongl. stallet, och skall man der till bygga upp detta på annat ställe samt dessutom ett nytt bank-

hus, der stallet förut stått, varen säkre, mine Herrar, att allt detta kommer att kosta betydliga summor.

Det har af åtskillige representanter från Stockholm blifvit sagdt, att, då de yttrat sig i denna fråga, det varit hvarken i eget eller staden Stockholms intresse. Jag tror verkligen, att denna deras försäkran är sanningsenlig, men på samma gång jag erkänner detta, vill jag äfven uttrycka min glädje öfver, att de satt sig mot förflyttningen af riksbanken till kanslihusets tomt hufvudsakligen af *det* skälet, att man skulle inbespara stora summor genom att bibehålla densamma på sin förra plats, och jag gläder mig öfver att de slagit in på denna väg, emedan jag hittills just icke funnit, att de eljest, då fråga varit om statsutgifter, pläga sätta sig emot beviljande af huru stora anslag som än begärts. Emellertid, då frågan nu icke är om annat än en ytterligare utredning af saken, hvarefter Kongl. Maj:t skall afgifva nytt förslag, tror jag ej man kan befara, att derigenom någon skada skall uppkomma, hvarföre jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag.

*Ang. det s. k.
Kanslihusets
öfvertagande
af Riksbanken.
(Forts.)*

Herr Gumælius: Det är för mig ytterst okärt att taga Kammararens uppmärksamhet än en gång i anspråk, men då jag debiterats för en oriktig uppgift rörande förhållandet med denna frågas behandling vid förra riksdagen, ber jag att få hänvisa till Andra Kammararens protokoll för den 21 Maj i fjor, der de af Herrarne, som intressera sig för saken, kunna se, huru härmed rätteligen förhåller sig. Man skall då finna, att 6 talare till en början yttrade sig i frågan, grupperande sig tre och tre å hvardera sidan. Tre tillstyrkte Utskottets förslag, att frågan skulle anses afgjord och förfallen. De trenne andra åter förordade den memorialet bifogade reservationen, enligt hvilken frågan borde fortfarande betraktas såsom en öppen fråga, och bland dessa tre, som icke drogo i betänkande att förorda reservantens förslag, var Lag-Utskottets ordförande en. Reservationen var för öfrigt framlagd af en i formfrågor väl förfaren man, Första Kammararens dåvarande vice talman.

Det var emellertid då, sedan de sex haft ordet, som en stockholmsrepresentant trädde in i debatten, framkastade formela betänkligheter, och med honom instämde trenne af Kammararens ledamöter, deribland äfven just den ärade talare, som nyss anmärkte, att en "sidoblick" från mig "för ett ögonblick förrirat sig" till honom. Jag har visserligen hört honom misstänka, att han icke gjort ett sådant instämmande, ehuru det kommit till protokollet; men jag är dess mera viss på, att protokollet härutinnan är riktigt, som jag under öfverläggningen i fjor framhöll förhållandet, hvilket mitt yttrande återfinnes längre fram i samma protokoll.

För öfrigt har, sedan jag hade ordet, gjorts ett nytt yrkande, nemligen på återremiss, och den femte talaren på stockholmsbanken har instämt deri, likasom ock en föregående talare från Stockholm ändrat sitt yrkande om afslag till yrkande om återremiss. För min del anser jag, att det nog vore mycket bättre,

Ang. det s. k.
Kanslihusets
öfvertagande
af Riksbanken
(Forts.)

om man nödvändigt vill hafva kull frågan, att göra det rent och öppet genom ett afslag än genom en återremiss.

Med denna fråga sammanhänger äfven den om inlösen åt staten af Frimurare-ordens hus å Riddarholmen. Det har för Utskottet uppgifvits, att det gjorda anbudet icke står öppet längre än till midsommaren detta år, och vid sådant förhållande torde ett uppskof med frågans afgörande vara detsamma, som att låta den förfalla i denna del.

Nu har det ifrågasatts, att Banko-Utskottet, genom hvars motionsrätt den föreliggande frågan kommit inför Riksdagen, skulle ändra sin motion i ett eller annat syfte. Det är väl dock något ovanligt, att man förelägger en motionär någonting sådant. Men äfven antaget, att Banko-Utskottet skulle finnas dertill benäget, torde det ändock vara något tvifvelaktigt, om det Utskottet är lämpligt eller befogadt att utreda hela Helgeandsholmsfrågan. Jag tror, att den frågan lärer böra väckas antingen såsom en motion eller såsom en Kongl. proposition, inkomma till Riksdagen och gå Stats-Utskotts-vägen. Till de herrar, som yrkat återremiss, hemställer jag, om det icke skulle behaga dem att utbyta detta yrkande mot afslag, ty detta är ju meningen. För egen del vidhåller jag mitt yrkande om bifall.

Friherre Fock: Jag skall blott yttra några ord. Då jag vid förra riksdagen ytrade mig i detta ämne, uttalade jag mig, såsom här blifvit sagdt, varmt för Riksbankens förflyttande till Helgeandsholmen. Men jag får uppriktigt säga, att jag fattade Kammarens beslut, då frågan härom förevar den 21 sistlidna Maj, såsom ett rent afslag å densamma. Jag kan icke finna annat, än att Kammaren formulerade beslutet så, att Bankofullmäktige ej skulle ega rätt att uppgöra förslag om Riksbankens förläggande till Helgeandsholmen. Då detta var min uppfattning, och jag tillika delade öfrige Fullmäktiges öfvertygelse om det påträngande behofvet af ett nytt hus för riksbanken, kunde jag under sådana förhållanden ej undgå att instämma uti Fullmäktiges åsigt om lämpligheten att söka för sådant ändamål förvärfva kanslihuset. Denna min åsigt har icke rubbats af den uttömmande diskussion, som här blifvit förd, och hvad kostnaderna beträffar, torde det väl hända, att, om verkligen banken skulle förläggas till Helgeandsholmen, man kommer fram med anspråk, som visa sig vara icke mindre, utan sannolikt större än de nu ifrågasatta.

Jag har egentligen begärt ordet för att, i likhet med Herr Gumælius, fästa Herrarnes uppmärksamhet derpå, att det för sjelfva saken torde vara bäst, att den nu afgöres, antingen genom bifall eller afslag. Afslås framställningen, veta Fullmäktige i Riksbanken, att det icke är värdt att vidare tänka på kanslihuset, utan uppsöka en annan plats, och Fullmäktige skola säkerligen icke underlåta att dervid såsom ledning begagna sig af den sakrika diskussion, som här i ämnet blifvit förd, och de anvisningar å den ena eller andra platsen, som nu blifvit lemnade. En återremiss för att Utskottet skulle inkomma med ett förslag, afseende

bankens förläggande till Helgeandsholmen, till riksgäldskontorets tomt eller till någon annan plats, tror jag ej skulle gagna till något, enär det är tvifvelaktigt, att, under den tid som af Riksdagen återstår, Utskottet skulle kunna åstadkomma någon utredning af frågan, som skulle uppfylla de anspråk derpå, som under dagens lopp här uttalats. Under sådana förhållanden har jag blott velat framhålla lämpligheten af ett definitivt beslut, det må vara bifall eller afslag. För min del yrkar jag bifall till Utskottets betänkande.

*Ang. det s. k.
Kanslihusets
öfvertagande
af Riksbanken.
(Forts.)*

Herr Jan Andersson instämde i Friherre Focks yttrande.

Herr Danielsson: Jag tror det vara öfverflödigt att längre diskutera denna fråga, då jag föreställer mig, att hvar och en redan stadgat sitt omdöme. Men jag vill blott anmärka, att, när Bankofullmäktige och Banko-Utskottet, såsom Riksdagens förtroendemän, enhälligt tillstyrkt den ifrågavarande skrifvelsen, anser jag det vara skäl, att Kammaren nu fattar det beslut, som Utskottet tillstyrkt, och då jag icke heller hört någon kunna bevisa, att riksbankens nuvarande lokal är lämplig och tidsenlig, hemställer jag till dem, som yrkat återremiss, huruvida de icke vilja återtaga detta yrkande. Af en återremiss blefve följden, att Kammaren finge åter en lång diskussion i frågan samt måste ändock fatta sitt beslut. Jag anser det därför vara skäl att *nu* fatta detta beslut, lika så gerna som när frågan återkommer från Utskottet. Jag yrkar bifall till hvad Utskottet hemställt.

Herr Lundström: Jag skall vara mycket kort. Anledningen, hvarföre jag begärt ordet, var Herr Gumælii sista yttrande. Jag är högeligen förvånad öfver, att han, oakadt Herr Rubenson så tydligt vederlagt honom, likväl fortfarande påstår, att jag skulle hafva yttrat mig emot riksbankens och riksdagshusets förflyttning till Helgeandsholmen. Han åberopar Kammarens protokoll för den 21 maj förlidet år, hvilket han uppmanar Herrarne att läsa. Afven jag får bedja Herrarne genomläsa det-samma. Man skall då finna, att det är en *annan* fråga, hvarom det af Herr Gumælius åberopade stället i protokollet handlar. Hufvudfrågan var nemligen afgjord, och en alldeles ny fråga hade uppstått, nemligen den, huruvida det uppdrag, som fullmäktige fått, fortfarande gälde, och om på grund deraf något stadgande skulle intagas i reglementet för riksgäldskontorets fullmäktige. Detta var emellertid endast en formel fråga, och uti denna var det, som jag förenade mig med Herr Sjöberg.

Herr Gumælius har gått så långt, att han här offentligen anført ett enskildt samtal oss emellan, och då han beträdt denna väg, må det tillåtas mig att nämna, att han visade mig det ifrågavarande protokollet och förklarade det derigenom vara ådagalagdt, att Herr Sjöberg yttrat sig mot riksbankens eller riksdagshusets förflyttande till Helgeandsholmen, samt att jag instämt i samma yttrande. Utan att genomläsa protokollet gjorde jag då den in-

Ang. det s. k.
Kanslihusets
öfvertagande
af Riksbanken.
(Ports.)

vändningen, att antingen har Herr Sjöberg icke yttrat sig på detta sätt, eller ock har det oriktigt blifvit uppfattadt till protokollet, att jag skulle hafva instämt med honom. Sedermera har Herr Rubenson upplyst hvad Herr Sjöbergs yttrande verkligen gällt. Medan jag har ordet, ber jag nu att formligen få förklara, hvad jag måhända förut förbisett, nemligen att jag anser riksbankens nuvarande lokal och läge olämpliga. Deraf följer dock icke, att jag skall hafva den åsigten, att det nya bankhuset bör förläggas till kanslihusets nuvarande plats, hvilken jag icke heller kan finna lämplig, utan till en, som har ett i allo afseenden tjenligt läge.

För öfrigt ber jag att få fästa uppmärksamheten vid hvad Herr Ola Bosson Olsson yttrade, att den ifrågasatta förflyttningen till Helgeandsholmen skulle genast medföra kostnader för de å densamma befintliga stallarnes raserande. Jag kan icke finna, hvarföre detta skulle, åtminstone för närmaste tiden, blifva nödvändigt, och hvarföre de icke tillsvärdare kunde få qvarstå, då vester om hofstallet finnes tillräcklig plats för ett bankhus. Det komme visserligen icke att taga sig bra ut, och någon gång torde väl ock stallarne komma bort, men att denna fråga står i omedelbart sammanhang med det förevarande ämnet inser jag icke. Jag vidhåller mitt i saken framställda yrkande.

Herr Carl Ifvarsson: Jag tillhör icke deras antal, som anser riksbankens närvarande lokal och läge vara så förkastliga, som man velat påstå. Det oaktadt medgifver jag, att det vore ganska nyttigt, om ock icke nödvändigt, att banken erhöle ett bättre läge, och jag tror, att ingen finnes, som icke delar denna åsigt. Frågan härom har emellertid flera gånger förevarit utan att hafva ledt till något resultat, och jag tror det derföre vara föga värdt att vidare tala om det föreliggande förslaget. Dock tror jag, att frågan förtjenar en närmare utredning; och då äfven Utskottet förordar en sådan, hvarigenom man kunde få kannedom om de kostnader, som af den ifrågasatta förändringen blefve en följd, äfvensom åtskilliga andra omständigheter, som med densamma stå i sammanhang, kan jag icke finna något skäl, hvarföre man skulle motsätta sig en sådan skrivelse, som blifvit föreslagen. Den begärda utredningen kunde då vara gjord till nästa riksdag, och om än man då funne de kostnader, som med den ifrågavarande förflyttningen voro förenade, alltför stora, eller man af andra skäl icke ville besluta sig derför, så hade man dock frågan öppen tills vidare. Jag förenar mig derför med dem, som yrkat bifall till Stats-Utskottets förslag och anser, att en återremiss af frågan ej skulle gagna till något.

Med Herr Carl Ifvarsson förenade sig Herr *Johan Erik Johansson*.

Herr Liss Olof Larsson: Jag vill blott yttra några ord. En talare på Stockholms-banken nämnde på förmiddagen, att han icke förstod, hvarföre man skulle lägga banken på en sådan trång

plats, som den af Banko-Utskottet föreslagna, då här i Stockholm finnes så många andra större platser. Jag skulle vara särdeles tacksam, om den ärade talaren ville upplysa oss om, *hvar* det finnes någon annan dylik plats med fullt lämpligt läge. Det var Grefve Björnstjerna, som hade detta yttrande. Jag kan väl inte tro meningen vara att förlägga Riksbanken utom tullarne, utan den bör väl ligga någorlunda centralt; och det skulle vara bra för så väl fullmäktige som Banko-Utskottet, om de finge anvisning på dessa platser, som man sagt skulle finnas och hvilka man förmenat vara lämpliga för ifrågavarande ändamål.

*Ang. det s. k.
Kanslihusets
öfvertagande
af Riksbanken.
(Forts.)*

Samme talare har vidare yttrat, att kanslihusets tomt skulle vara mindre än Riksbankens nu varande och därför otillräcklig, men vid uppmätning af tomterna har det visat sig, att så ej är förhållandet, utan att kanslihusets tomt är fullt tillräcklig för ändamålet, äfven om den är mindre än de tomter, hvarpå banken nu är belägen.

Slutligen har af honom anmärkts att, om beslut fattades om bankhusets uppförande å Helgeandsholmen, hofstallets flyttning, som deraf skulle blifva en följd, icke torde medföra större kostnader, än förvärfvandet af kanslihusets tomt, men detta påstående är väl beroende på ett misstag, ty då frågan om hofstallets flyttning för en tid sedan förevar, beräknades kostnaderna härför uppgå till — siffran minnes jag ej bestämdt — ungefär en million kronor. Denna hans uppgift håller således ej streck.

I öfrigt hafva flere föregående talare redan framhållit olämpligheten af en återremiss och att, om den egentliga afsigten med detta yrkande skulle vara att bibehålla Riksbankens hus å dess nu varande plats, ett sådant ändamål bäst vinnes genom ett rent och öppet afslag å Utskottets förslag. För min del yrkar jag naturligtvis fortfarande bifall till detsamma.

Grefve Björnstjerna: Det är en ganska ledsam sak att diskutera med en person, som ej hör på hvad man säger. Herr Liss Olof Larsson yttrade nyss, att man icke ännu uppgifvit någon annan plats, som vore för banken lämplig, än den af Utskottet föreslagna. Jag får därför erinra honom derom, att så väl jag som flere andra talare uttryckligen omnämnde Helgeandsholmen som en i alla afseenden lämpligare. En annan talare föreslog Riksgäldskontorets lokal. Skulle icke äfven denna kunna förtjena en granskning. En tredje talare förordade det så kallade Bergstralska huset, en i många afseenden särdeles utmärkt lokal. Om således Herr Larsson icke hört något af allt som derom yttrats, kan jag endast beklaga hans dåliga öron. Det vore emellertid nyttigt för den, som vill inlåta sig i en diskussion, att också lyssna till hvad andra än han sjelf hafva att säga. Till uraktlåtenhet af denna regel har samme talare gjort sig skyldig beträffande frågan om hofstallets flyttning.

Jag yttrade nemligen, att, om man kunde för ett nytt bankohus förvärfva den plats på Helgeandsholmen, der det nuvarande gamla hofstallet är beläget och om man icke byggde det tilläm-

Ang. det s. k.
Kanslihusets
öfvertagande
af Riksbanken.
(Forts.)

nade nya hofstallet större än det nuvarande, så skulle kostnaderna härför icke belöpa sig till mer än hvad som föreslagits för de nya embetslokalerna. Önskar man sig deremot ett nytt hofstall två gånger större än det nuvarande, såsom af senaste Kongl. proposition framgick, ja, då stiga utgifterna naturligen i förhållande dertill.

Angående Herr Carl Ifvarssons yttrande, befarar jag nästan att jag oriktigt uppfattat hans mening, och att han väl icke ville säga, att frågan om uppförande på Helgeandsholmen af uteslutande ett bankohus förr varit å bane. Detta har nemligen icke varit fallet, utan gälde frågan då att få en lokal gemensam för Riksdagens båda Kamrar, Banken och Riksgälds-kontoret.

Jag yrkar fortfarande återremiss.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick, dels bifall till samma hemställan med den förändring, som Herr Schultz föreslagit, dels återremiss, dels ock slutligen afslag. Efter upptagande af dessa yrkanden och i enlighet med dem framställda propositioner, förklarade Herr vice Talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förstnämnda meningen. Votering begärdes. Sedan till kontraposition antagits yrkandet på afslag, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

“Den, som bifaller hvad Banko-Utskottet hemställt i memorial N:o 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, är Utskottets ifrågavarande hemställan afslagen.“

Voteringen visade 94 ja mot 58 nej, i följd hvaraf Kammaren bifallit Utskottets förslag.

§ 2.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets utlåtande N:o 24, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående utbyte af jord mellan Kronan och Stockholms stad för utvidgning af Stallgatan å Blasieholmen.

§ 3.

Efter skedd föredragning lades till handlingarne Stats-Utskottets utlåtande N:o 25, i anledning af Kongl. Maj:ts skrifvelse med öfverlemnande af förteckningar öfver de för statsverkets räkning utarrenderade egendomar.

§ 4.

Föredrogos och biföllos nedannämnda af Stats-Utskottet afgifna utlåtanden:

N:o 26, i anledning af väckt motion om förklaring af hvad vid markegångstaxornas tillämpning rätteligen må med ordet "afradsgild" förstås samt med förslag till åtskilliga iakttagelser i afseende å markegångssättningen;

N:o 27, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående eftergift till förmån för enkan Emelie Westerlund i Gullspång och modehandlerskan Adèle Thorssén i Skara af Kronans rätt till danaarf efter enkan Amalia Thorsséen från Sjöbo;

N:o 28, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående eftergift till förmån för åkaren Erik Gustaf Qvarnströms hustru, Anna Charlotta Larsson, af Kronans rätt till danaarf efter arbetskarlen P. G. Kjellström; och

N:o 29, i anledning af väckt motion angående utfärdande af en författning derom, att afhandlingar om försäljning af åbo- äfvensom skatterätt till under bruk skatteköpta hemman få mellan åbo och bruksegare uppgöras.

§ 5.

Förekom till behandling Lag-Utskottets betänkande N:o 6, i anledning af återremiss utaf Utskottets utlåtande N:o 2 om Kongl. Maj:ts nädiga proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa §§ i sjölagen.

*Ang. ändringar
i Sjölagen.*

Det i detta betänkande framlagda förordningsförslag, mot hvilket Herrar *von Gegerfelt*, Friherre *Wrede* och *Philipsson* inom Utskottet reserverat sig, gjordes nu i sin helhet till föremål för öfverläggning; och anförde dervid:

Herr Philipsson: Enligt hvad Kammaren torde hafva inhemtat, finnes detta betänkande bifogad en af Herrar *von Gegerfelt* och Friherre *Wrede* samt mig afgifven reservation. Denna reservation grundar sig på de åsigter, hvilka jag uttalade vid föredragningen af Lag-Utskottets utlåtande N:o 2, i anledning af Kongl. Maj:ts nädiga proposition angående ändring af vissa §§ i sjölagen.

Jag utgick dervid från den förutsättningen, att man icke borde för mycket rubba nu varande förhållanden, och således med hänsyn till den förändring af skeppsmätningssättet som inträder den 1 April 1877, då alla fartyg skola vara ommätta i tons, tillämpa i den civila lagstiftningen samma norm för beräkningen, som redan lagts till grund för åtskilliga ekonomiska författningar. Jag tror också fortfarande denna uppfattning vara den rätta och skulle således af ren öfvertygelse yrka bifall till hvad ifrågavarande reservation innehåller, men då jag erfarit, att Första Kammaren icke godkänt Lag-Utskottets nu föreliggande betänkande, utan bi-

Ang. ändringar
i Sjölagen.
(Forts.)

fallit Kongl. Maj:ts förslag, endast med den förändring att siffran 50 öre uti 79 § blifvit bestämd till 40 öre, lika för segel- och ångfartyg, vill jag icke framställa något särskildt yrkande. Jag upprepar emellertid min redan förut uttalade åsigt, att jag anser, det lagstiftningen i förevarande angelägenhet bäst skulle hafva blifvit tillgodosedd genom bifall till reservationen. Af frågans utgång i Första Kammaren följer emellertid, att jag ej kan framställa yrkande i sådan syftning med hopp om något resultat. Att jag ej kan biträda Lag-Utskottets förslag följer af reservationen och således gör jag *intet* yrkande.

Herr Hammarberg: Då denna fråga förra gången förevar till behandling inom Kammaren, instämde jag i den åsigt, reservationerna inom Lag-Utskottet nu uttalat; men mitt yrkande *då* härledde sig deraf, att jag ansåg Kongl. Maj:ts proposition innebära en förändring till något sämre, än hvad gällande lagbestämmelser redan innehölle. Hvad åter beträffar Lag-Utskottets föreliggande betänkande, så anser jag detsamma innebära ett steg till något bättre, än hvad vi förut hafva, och på denna grund får jag vördsamt anhålla om bifall till Utskottets här gjorda hemställan.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Carleson: Bifölles Utskottets förslag, skulle för en mängd fartyg i synnerhet bland dem, som begagna hjälp-ångmaskin — och hvilka må hända rättast borde såsom segelfartyg betraktas, ehuru de författningens enligt hänföras till ångbåtar — liggetiden blifva alltför kort, då den nedsattes till allenast hälften mot hvad för segelfartyg stadgades. Den omständighet, att liggetiden blir i lag så beräknad att den för en del fartyg faller sig för *lång*, medför ingen fara, emedan hvarje fartygs redare och befälhafvare känna sitt fartygs dräktighet liksom sjölagens stadganden och vid sådant förhållande icke lära underlåta att, när de finna att liggetiden, enligt lag, skulle blifva alltför lång, uppställa såsom allmän regel vid sina konnossementers affattande, att liggetiden varder *aftalssvis* bestämd. Om åter liggetiden blir i lag bestämd för *kort*, har befraktaren, som ofta är alldeles okunnig i sjölagen, mindre lätt att bedöma och tillgodose sina rättmätiga intressen. Vid betraktande häraf och med afseende tillika derå, att antalet af de ångfartyg, som kunna hänföras till samma kategori som segelfartyg, är i ständigt stigande, synes det mig onödigt att bestämma liggetiden olika för segel- och ångfartyg, och jag finner också lika litet skäl för handen, att öfverliggedagsersättningen beräknas olika för dessa fartyg, då det aldrig kan för befälhafvare och skeppsredare, möta någon svårighet att bedöma sina fördeelar och att, när de anse liggetidsersättningen otillräcklig, kontrahera om en högre, under det å andra sidan befraktarens eller den andra kontrahentens obekantskap med sjölagen under stundom kan för honom blifva ett hinder att inse sitt intresse och att göra sina berättigade anspråk gällande. I dessa delar kan jag således ej finna, att Utskottet anfört tillräckliga skäl för sin hem-

ställan. Då emellertid vid frågans behandling förra gången inom Kamrarna åtskillige målsmän för skeppsrederierna förordade en öfverliggedagsersättning af 40 öre för hvarje ton af ett fartygs dräktighet i stället för den af Kongl. Maj:t till 50 öre föreslagna, och ingen anledning synes mig förefinnas att i befraktarens intresse bestrida denna ersättnings nedsättande, så har jag, för min del, ingenting att invända emot, att en dylik nedsättning till 40 öre eger rum; dock under förutsättning att ersättningen bestämmes för segel- och ångfartyg efter enahanda grund.

*Ang. ändringar
i Sjölagen.
(Forts.)*

Herr Peter Olsson: Då denna fråga vid dess första behandling föredrogs inom Kammaren, tog jag mig friheten framhålla, att jag ansåg olämpligt antaga Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna proposition och yrkade därför återremiss till Lag-Utskottet i det syfte, som jag hade äran under diskussionen angifva. Under den vidare behandlingen af frågan inom Lag-Utskottet har jag varit i tillfälle att lemna de upplysningar, som för detta ämnes utredande varit nödvändiga. Jag ber att i sådant hänseende få nämna, det jag af flere skeppsmäklare här i Stockholm erhållit ett intyg derpå, att man i allmänhet för ångbåtar icke har mer än hälften af det antal liggedagar, som man har för segelfartyg, samt att man har omkring dubbelt så höga afgifter i öfverliggedagspenningar för ångbåtar mot dylika afgifter för segelfartyg. Jag var vidare i tillfälle att genom utdrag af en del certepartier lemna upplysning derom, att hafva antalet liggedagar för ångbåtar, mot hvad i allmänhet beviljas för segelfartyg, är mera än hvad man i vanliga fall vid fraktslut kan betinga sig. Och skulle det derjemte nu tillåtas mig att, med stöd af egen erfarenhet, uttala min åsigt i detta afseende, så får jag säga, att, ur affärsynpunkt och såsom befraktare, jag, för min del, icke kan fatta, huru man kan vilja föreslå ett lika stort antal liggedagar för ångbåtar som för segelfartyg. Jag kan vidare icke förstå, huru man kan vilja förorda samma afgift för öfverliggetid för ångbåtar som för segelfartyg. Detta vore något så ovanligt i affärlifvet, att, om två affärsmän skulle resonnera om denna sak, skulle de anse för en barnslighet, om man satte något sådant i fråga. Jag ber om ursäkt, att jag uttrycker mig på sådant sätt, men jag kan verkligen icke finna någon annan form för uttalande af min åsigt i detta fall.

Nu säger man, att det finnes fartyg, som hafva så kallad hjälpmaskin, och dessa skulle i det närmaste vara att likna vid segelfartyg, hvaraf man åter vill draga den slutsats, att enahanda bestämmelser böra gälla för ångfartyg som för segelfartyg. Detta kan vara en utväg, af hvilken man kan försöka att begagna sig — jag lemna å sido med hvad framgång — men de flesta veta säkerligen att, så snart ett fartyg drifves med ånga, räknas det till ångfartyg, och om det *icke* drifves på detta sätt, anses det som segelfartyg, tackling och byggnadssätt må nu vara huru som helst, ett förhållande som, åtminstone för hvarje affärsmän, är en känd sak. Jag tror således icke, att den olägenhet, som Hans Excel-

Ang. ändringar
i Sjölagen.
(Forts.)

lens Herr Justitie-statsministern antydde, i praktiken är af någon betydelse. Nu säger man vidare, att det icke behöfves att göra några ändringar i lagstadgade antalet liggedagar för ångbåtar, emedan man vid fraktslutet kan bestämma antalet liggedagar och intaga dessa bestämmelser i certepartiet. Ja, det kan man göra, och det sker äfven i allmänhet, men det kan inträffa fall, då sådant svårligen låter sig göra. Om t. ex. en ångbåt lastar styckegods på någon plats och har ett större antal lastemottagare, så faller det sig svårt att i hvarje särskildt konnossement bestämma den tid, som ångbåten skall ligga för att lossa hvarje särskildt kolly. Som Herrarne veta, så, om det finnes många lastemottagare, slutes emellertid i allmänhet icke särskildt certeparti med hvar och en af dem, utan frakten utsättes endast i konnossementet, dels för undvikande af för stort besvär och dels därför att certepartierna i utlandet äro belagda med stämpel och många sådana således förorsaka särskilda kostnader. Under sådana förhållanden kan det inträffa, att ångbåtarna kunna få ligga ett så stort antal liggedagar för lossning, som är föreskrifvet i sjölagen.

Jag vill vidare fästa uppmärksamhet på en annan omständighet. Man har yttrat, att hithörande bestämmelser betyda mindre, därför att frågan om frakt och liggedagar bestämmes i certepartiet. Ja, låtom oss antaga det, men derjemte tillse hur saken ställer sig gent emot en utländing — och jag har i det fallet någon erfarenhet — som skall på en främmande plats sluta aftal om frakt till någon svensk hamn, så handlar han naturligtvis, af obekantskap med här rådande förhållanden, med mycken försigtighet, och man kan icke förtänka honom, att han dervid hyser en viss fruktan att blottställa sig för någon olägenhet.

Om t. ex. en främmande sjökaptén i England sluter bort sitt fartyg till någon plats i Sverige, så kan det ju hända, att han begär att få se en svensk sjölag och, då han af densamma finner, att antalet liggedagar för ångbåtar är lika stort som för segelfartyg, samt att för båda samma afgift är bestämd för öfverliggedagar, af detta stadgande, hvilket han måste anse som en orimlighet, drager den slutsatsen, att i vår sjölag kunna finnas många andra orimliga föreskrifter, hvilka kunna medföra många och svåra olägenheter i händelse af olika meningar i ett eller annat fall mellan honom och befraktaren, olägenheter mot hvilka han svårligen kan skydda sig genom införande af en eller annan klausul i certepartiet. Följden blifver naturligen, att han kommer att betrakta *hela* vår sjölag med ett visst misstroende. Det var hufvudsakligen denna omständighet, som gjorde, att, då den af Kongl. Maj:t framlagda propositionen förra gången behandlades här i Kammaren och återremitterades till Lag-Utskottet, jag ansåg, att det minsta man, då frågan från Utskottet återkomme, borde göra, vore att taga hänsyn till de verkliga förhållandena och sålunda rätta de stadganden, som lätteligen kunna medföra onödiga olägenheter och föranleda till misstroende. Och det är just ett sådant förslag, som Lag-Utskottet nu framställt.

Jag ber slutligen att få tacka den ärade representanten från Göteborg, som nu instämt i Utskottets förslag, oakadt han förra gången, då frågan återremitterades till Utskottet, hyste betänkligheter mot mina då uttalade åsikter. Han har gjort det såsom affärsman; och deri har han, enligt min åsigt, handlat fullkomligt rätt; ty från den synpunkten betraktadt tala alla skäl för bifall till förslaget. Af dessa skäl yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Ang. ändringar
i Sjölagen.
(Forts.)

Herr P. Staaff: I olikhet med den nästföregående talaren yrkar jag vördsamligen, att Kammaren måtte stanna vid samma beslut som Första Kammaren, om hvilket ett skriftligt intyg blifvit af vederbörande sekreterare mig meddeladt. Första Kammarens beslut innehåller faktiskt detsamma som Kongl. Maj:ts proposition, följaktligen äfven detsamma som Lag-Utskottets tillstyrkande, endast med den skilnaden att Lag-Utskottets tillägg derom, att för ångfartyg skall liggedagarnes antal beräknas till hälften mot hvad för segelfartyg är stadgad, utgår, äfvensom att i stället för bestämmelsen att ersättningen för öfverliggedagarne skall, der annat aftal ej skett, utgå för segelfartyg med 35 öre och för ångfartyg med 45 öre om dagen, ett och samma ersättningsbelopp af 40 öre blifvit för begge slagen af fartyg bestämdt, hvarjemte den dag, då författningen skulle träda i verket, blifvit framflyttad till den 1 Maj från den 1 April innevarande år. Jag tror, att, om man skall komma till något resultat i frågan, det är lämpligast att antaga detta förslag. För öfrigt anser jag, att de mot Utskottets förslag här framställda betänkligheter i vissa delar visserligen kunna hafva sin vikt, men dock äro af den beskaffenhet, att åsigheterna derom icke af alla affärsmän delas, hvar-om jag ock haft tillfälle att öfvertyga mig.

På grund af det anförda yrkar jag således, att Kongl. Maj:ts proposition varder af Kammaren antagen och i följd deraf jemväl Lag-Utskottets förslag med undantag af de delar, hvilka jag tagit mig friheten föreslå skola ur detsamma utgå.

Häruti instämde Herr Östergren.

Herr C. G. Mæchel: Då de af Lag-Utskottet i nu föreliggande betänkande föreslagna förändringar i stadgandena rörande liggedagarne och öfverliggedagspenningarne synas mig mera praktiska och riktiga, än fallet var, enligt Utskottets föregående betänkande i frågan — ehuru jag, särskildt hvad ångbåtarna beträffar, anser, att liggedagarne för ångbåtar kunde hafva varit färre och öfverliggedagspenningarne högre än Utskottet föreslagit — så och då det nu framlagda förslaget i allmänhet dock är bättre än det föregående, yrkar jag, för min del, bifall till detsamma.

Herr Peter Olsson: Jag vill blott be att få nämna, att, om det förslag Första Kammaren antagit, skulle bifallas af denna Kammare, så komme samma orimlighet, på grund hvaraf Ut-

Ang. ändringar skottets betänkande förra gången till Utskottet återremitterades, *Sjölagen.* nemligen att antalet liggedagar skall vara detsamma för ångbåtar som för segelfartyg, att i lagen kvarstå. Antager Kammaren deremot Lag-Utskottets förslag, så föreställer jag mig, att Utskottet skall söka sammanjemka de olika meningarne och betviflar då icke, att Utskottet och sedermera Riksdagen skall komma till ett bättre resultat. Det är på denna grund jag fortfar med mitt yrkande om bifall till Lag-Utskottets förslag.

Hans Excellens Carleson: I anledning af den siste talarens yttrande tillåter jag mig erinra derom, att Kongl. Maj:ts proposition alldeles icke afser någon ändring af sjölagens nu sedan tio år gällande bestämmelser om lika antal liggedagar och lika öfverliggedagsersättning för segel- och ångfartyg. Hvarken hos Kongl. Maj:t ej heller, mig veterligen, genom vederbörlig motion hos Riksdagen har, sedan nuvarande sjölag tillkom, ändring af berörda bestämmelser varit ifrågasatt.

Herr Peter Olsson: Jag vill fästa Hans Excellens' uppmärksamhet uppå, att förändringen ligger uti de olika grunder, Kongl. Maj:t uppstått för reducering från nyläster till tons. Kongl. Maj:t har i sådant hänseende föreslagit, att en nyläst skulle motsvara, i fråga om segelfartyg 3,14 och beträffande ångfartyg 4,50 tons, och då man fäster sig vid denna reduceringsgrund, ligger ändringen deri gifven. Följden deraf skulle blifva, såsom Hans Excellens väl känner, att ett ångfartyg, i stället för att få lägre antal liggedagar, skulle få ett högre antal sådana.

Hans Excellens Carleson: Den anmärkta oegentligheten är af enahanda beskaffenhet med den, som efter gällande lag kan inträffa vid beräkning af fartygens dräktighet efter deras *bärighet*, enär af två segelfartyg, hvardera om 100 nylästers bärighet, det ena kan hafva ett lastutrymme af 259 registertons, och det andra ett lastutrymme motsvarande 354 tons, samt, vid jämförelse af två ångbåtar om 100 nyläster hvardera, lastutrymmet kan i den ena motsvara 310 och i den andra 650 registertons. Denna skillnad mellan fartygs bärighet och lastutrymme föranleder vid gällande lags beräkning af fartygens dräktigheter efter bärighet till lika beskaffade oegentligheter, som vid dräktighetens beräkning efter utrymmet kunde uppstå.

Herr Peter Olsson: Jag ber om förlåtelse, men Hans Excellens torde icke hafva förstått mig. Om jag reducerar ett ångfartyg, som mäter 100 nyläster till tons under beräkning, att hvarje nyläst svarar mot 4,50 ton, så får jag ett fartyg på 450 ton. En sådan ångbåt är följaktligen skyldig till flera liggedagar än ett segelfartyg af samma bärighet, eller 100 nyläster; enär hvarje nyläst i fråga om segelfartyg svarar mot endast 3,14 ton, och segelfartygets dräktighet således endast motsvarar 314 ton. Antalet liggedagar är sålunda icke lika stort för ett segelfartyg

som för en ångbåt. Det torde vara klart, att, om man sedermera går högre upp i skalan, blir förhållandet ännu orimligare.

*Ang. ändringar
i Sjölagen.
(Ports.)*

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf Herr vice Talmannen, enligt de meningar som förekommit, propositioner såväl på bifall till Utskottets förslag i oförändradt skick, som ock på bifall till samma förslag med de ändringar deri, som Herr Staaff under öfverläggningen föreslagit; och fann Herr vice Talmannen den förra af dessa propositioner vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes, i anledning hvaraf en omröstningsproposition af följande lydelse nu uppsattes, justerades och anslogs:

Den som bifaller i oförändradt skick det af Lag-Utskottet, i betänkandet N:o 6, framlagda förordningsförslag,

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, är det ifrågavarande förordningsförslaget af Kammararen godkänt med följande ändringar:

1:o att §§ 78 och 79 antagas sådana de lyda i Kongl. Maj:ts proposition, dock med den ändring, att den i sistnämnde paragraf förekommande summan 50 öre utbytes mot summan 40 öre; samt

2:o att i förordningsförslagets slutliga stadgande tidsbestämelsen *den 1 April 1875*, förändras till *den 1 Maj 1875*.

Omröstningen utföll med 75 ja mot 47 nej; och hade Kammararen alltså bifallit Utskottets förslag.

Mot det sålunda fattade beslutet anmälde Herr *Philipsson* sin reservation.

§ 6.

Föredrogs Andra Kammararens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 2 (i samlingen N:o 9), med anledning af dels Herr J. Anderssons från Göteborgs och Bohus län motion, N:o 97, dels Herr Pehr Benjaminssons motion N:o 150, båda afseende förändring i 4 § 5 mom. af gällande folkskolestadga.

*Ang. ändring i
folkskole-
stadgan.*

I anledning af berörda motioner hade Utskottet hemställt:

att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse anhålla, det 4 § 5 mom. folkskolestadgan måtte erhålla följande förändrade lydelse: För att bereda tillgång till de erforderliga aflöningsbeloppen bör, der ej andra medel härtill finnas, ett årligt bidrag af minst två och högst sexton skilling banko af hvarje skattskyldig person i

Ang. ändring i församlingarne utgöras. Om dessa bidrag icke uppgå till det
folkskole-
stadgan.
(Forts.)

öfverenskommelse härom träffas.

Och voro mot detta förslag reservationer inom Utskottet afgifna af Herr *I. Asklöf*, som yrkat att bestämmelsen i 5:te punkten af folkskolestadgans 4 §, rörande det årliga bidraget af hvarje skattskyldig person, måtte bibehållas vid nu gällande lydelse, men att deremot den nu stadgade afgiften för skolbarn måtte afskaffas; samt Herr *H. J. W. Lundqvist*, hvilken föreslagit, att det årliga bidrag af de skattskyldige, som Utskottet ansett uti ifrågavarande moment af folkskolestadgan böra bestämmas till minst två och högst sexton skillingar banko, måtte komma att utgå med minst två och högst sex skillingar samma mynt.

Rörande denna fråga anförde

Herr Philipsson: För min del måste jag motsätta mig bifall till hvad Tillfälliga Utskottet i detta utlåtande hemställt. Jag gör dock detta hufvudsakligen af formela skäl och tager mig i detta hänseende friheten påpeka följande förhållande.

Vid 1873 års riksdag väcktes i Första Kammaren af Herr Sundell en motion i alldeles lika syfte med begge de nu af motionärerne framställda förslagen, åsyftande dels en förhöjning af de skattskyldiges afgift till folkskolan och dels vidtagande af den bestämmelsen i folkskolestadgan, att barn som besöka skolan skulle erlagga afgift. Denna motion remitterades till Lag-Utskottet, men der uppstodo olika meningar derom, huruvida motionen skulle anses tillhöra Lag-Utskottets behandling. Lag-Utskottet beslöt att återlemna motionen till Första Kammaren, som ånyo remitterade den till Lag-Utskottet, hvaremot Andra Kammaren stannade vid den åsigt att motionen borde af Tillfälligt Utskott behandlas. Frågan måste följaktligen slutligen slitas af Konstitutions-Utskottet, och Konstitutions-Utskottet i sitt memorial N:o 2 yttrade följande:

“Motionärens ändringsförslag innebär sålunda, efter Konstitutions-Utskottets uppfattning, ett angifvande af grunder för kommunernas beskattningsrätt, och denna ärendets natur är det, som måste anses afgöra, till hvilket Utskott motionen skall hänvisas. Nu är i 57 § Regeringsformen 2 mom. stadgad: “Huruledes särskilda menigheter må för egna behof sig beskatta bestämmas genom kommunallagarne, hvilka af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftas“. Här af synes det framgå, att de lagbestämmelser, hvilka säga, huruledes särskilda menigheter må för egna behof sig beskatta, måste anses vara af kommunallags natur, att de alltså böra stiftas af Konung och Riksdag gemensamt, samt att de såsom kommunallags-bestämmelser af Riksdagen skola behandlas. Men då, enligt hvad under de tvänne förflutna riksdagsperioderna varit iakttaget, kommunallagar på grund af skäl, hemtade från 89 §, 87 § 1 mom. och 57 § 2 mom. Regeringsformen, blifvit

till Lag-Utskottet hänvisade; — då Konstitutions-Utskottet icke finner skäl förevara att från denna praxis afvika, och då, såsom ofvan är visadt, nu ifrågavarande lagparagraf, i hvad den rör den kommunala beskattningsrätten, är att anse såsom varande af kommunallags natur, finner Utskottet att Herr Sundells motion bör af Lag-Utskottet behandlas“.

*Ang. ändring i
folkskole-
stadgan.
(Forts.)*

Så skedde äfven, och Lag-Utskottet tillstyrkte i viss mån bifall till motionen, som dock af begge Kamrarne förkastades. I ingressen till sitt betänkande hemställde Utskottet, "att Riksdagen måtte för sin del besluta en författning, hvarigenom förordnas, att 5 mom. i 4 § af Kongl. stadgan angående folkundervisningen i riket den 18 Juni 1842 skall erhålla följande förändrade lydelse: "att Riksdagen måtte för sin del besluta en författning etc." I dessa ord, som blifvit af begge Kamrarne godkända, ligger naturligtvis ett erkännande deraf, att frågan är af gemensam lagstiftnings natur, och att följaktligen Konungen icke på grund af den honom i 89 § Regeringsformen tillerkända lagstiftningsrätt ensam kan fatta beslut i denna fråga.

En sådan uppfattning uttalas deremot i det Tillfälliga Utskottets nu framlagda betänkande, der det heter: "Med stöd af hvad ofvan blifvit anfördt, får Utskottet därför värdsamt hemställa, att vid Herrar J. Anderssons och Pehr Benjaminssons motioner, nr:is 97 och 150, *det* afseende måtte fästas:

att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse anhålla, det 4 § 5 mom. folkskolestadgan måtte erhålla följande förändrade lydelse" etc.

Här ligger uppenbarligen ett erkännande, att det tillkommer Kongl. Maj:t ensam att i detta ärende lagstifta. Vid 1874 års riksdag väcktes af Herr Benjaminsson en motion af samma lydelse som den förevarande. Denna motion remitterades till Lag-Utskottet, och dess afstyrkande utlåtande blef af begge Kamrarne bifallet.

Af största vikt är, att i konstitutionela frågor strängt vidmakthålla principer. Jag anser detta vara lika viktigt antingen det gäller lagstiftning eller beskattning, och detta ärende är ett blandadt lagstiftnings- och beskattningsärende.

Hade Utskottet inskränkt sig till att yttra ungefär följande:

"att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i nådigt öfvervägande, huruvida icke de uti 4 § 5 mom. af Kongl. stadgan angående folkundervisningen i riket den 18 Juni 1842 förekommande bestämmelser, rörande dels bidrag till erforderliga aflöningsbelopp och dels afgifter för barn, som besöka folkskola, böra undergå förändring uti de af motionärerna angifna syftningar samt derefter hos Riksdagen göra den framställning, hvartill nyssnämnda nådiga pröfning kan föränleda."

då hade frågan åtminstone i formelt hänseende kunnat göras till föremål för grundlagsenlig behandling. Härom vill jag dock icke göra någon hemställan, och detta emedan jag icke heller i

Ang. ändring i
folkskole-
stadgan.
(Forts.)

hufvudsak kan biträda motionärernes förslag. Men, som sagdt, jag hyser stora betänkligheter emot att proposition på Utskottets hemställan må kunna göras. Det är klart, att en lagstiftningsfråga icke bör behandlas af Tillfälligt Utskott. Ändringar i civil- och kriminallag, kommunallag och kyrkolag få icke af Tillfälligt Utskott behandlas, utan måste handläggas af Lag-Utskottet; och då de ämnen, hvilka uti det nu föredragna utlåtandet blifvit behandlade, vid 1873 och 1874 årens riksdagar undergått utredning inom sistnämnda Utskott, vågar jag hoppas, att Kammaren icke nu skall hafva en annan mening rörande behandlingssättet. Jag yrkar för den skull afslag å Utskottets framställning.

Häruti förenade sig Herr *Lyth*.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Då jag begärde ordet, hade jag ämnat göra alldeles samma erinran, som af den siste ärade talaren blifvit framställd. Jag anser, att Utskottet bort till Kammaren återlemna motionerna i fråga, så att de kunnat i grundlagsenlig form behandlats. Jag tror således icke, att denna fråga kan eller får så behandlas som nu blifvit förhållandet, ty derigenom komme en del af Riksdagens beskattningsrätt att läggas i Konungens hand. Det är en allt för vigtig sak man på detta sätt skulle frivilligt öfverlemna utslutande åt Kongl. Maj:t. Resultatet deraf skulle nemligen kunna leda derhän, att Kongl. Maj:t kunde utan Riksdagens hörande höja dessa afgifter med ett oskäligen högt belopp, och Riksdagen hade då afhändt sig den rätt att förhindra detta, som grundlagen lagt i dess händer.

Således, utslutande från denna sida sedt, kan jag icke bifalla Utskottets förslag, utan nödgas yrka afslag derå, men jag gör detta yrkande äfven från en annan synpunkt. Utskottet föreslår att höja den rent personela afgiften. Det är visserligen sant, att Utskottet å andra sidan föreslår att borttaga den terminsafgift, som nu erlägges för skolbarnen, men denna afgift uppväger på långt när icke den personliga afgiften till kommunen som nu är föreslagen, och då det dessutom är säkert att denna afgift hufvudsakligen kommer att drabba de arbetande klasserna, som icke hafva rätt att här föra någon talan, kan jag icke gilla en sådan åtgärd. Att denna afgift skall högst betydligt inverka på kostnaden för skolväsendet framgår tydligen deraf, att man vill höja afgiften från sex till sexton skilling banko för hvarje mantals-skrifven person, hvaraf framgår att en högst betydlig ökning af denna afgift kommer att drabba de fattiga arbetande klasserna, till lättnad för andra. Jag hemställer om detta kan vara billigt, eller om det kan vara skäl att lägga en sådan börda på desse arbetare.

Jag skulle helst hafva velat förena mig med reservanterne, men på det sätt hvarpå frågan nu blifvit behandlad kan jag icke annat än yrka afslag å hela betänkan.

Herrar *Per Nilsson* i Kulhult, *Christen Assarsson*, *August Bör-*

jesson, Johannes Bengtsson och Olof Andersson i Lyckorna förenade sig med Herr Sven Nilsson.

Ang. ändring i
folkskole-
stadgan.
(Forts.)

Herr Törnfeldt: Herr Benjaminsson har väckt motion, att höja den personliga afgiften till folkskolan, och han har grundat detta sitt förslag derpå, att arbetslönerna så betydligt stegrats, men jag hemställer om icke lefnadskostnaderna stegrats i samma mån och arbetslöner och lefnadskostnader sålunda kunna qvitta med hvarandra.

Lefnadskostnaderna hafva stigit på det viset, att jordbrukarne nu mera så nästan endast hafre och skeppa densamma till utlandet, men deremot så litet råg att det ej räcker till behovet, och arbetarne derföre måste betala denna vara mycket dyrt.

År 1870 väckte jag här en motion om att borttaga alla personliga afgifter vare sig till stat, kyrka eller kommun. Då svarades mig, fastän utom protokollet: "de må väl betala". Det är den fattiga klassen som det drabbar hårdast! Det finnes väl ingen orättvisare beskattning än den, som bestämmer, att den fattige skall betala lika med millionären. Hemmansegareintresset bör beifra denna sak. Det fordrar rättvisa i grundskattefrågan, men då man fordrar rättvisa för sig sjelf, bör man äfven medgifva rättvisa för andra. Hemmansegareintresset önskar att få grundskatterna afskrifna. Ja väl, men afskrif då först eller på samma gång dessa orättvisa pålagor, som I viljen lägga på arbetarne, som sakna både rösträtt och ofta bröd, ty förr blir det icke rättvist; och hvad man svarade mig vid 1870 års riksdag, detsamma skall jag svara hemmansegarne, när de komma och begära grundskatternas afskrifvande, ända till dess de medgifva de personliga afgifternas borttagande eller åtminstone låta bli att yrka deras förhöjande. Utskottet säger "att, ehuru man i allmänhet torde vara ense derom, att personliga afgifter såsom bidrag till bestridande af statens eller kommunens utgifter, böra i regeln undvikas, finnas dock några dylika, som afse sådana för alla gemensamma ändamål att de, fastställda till lågt belopp, icke endast kunna med full billighet påläggas, utan äfven böra det, på det en hvar må påminnas om sina förbindelser till staten och kommunen". Ja väl, men då böra väl dessa afgifter också grunda sig på en rättvis princip, eller den, att hvar och en bör betala efter sin inkomst. Sätt dem då i fyrktal och låt dem betala efter fyrk, ty då blir det rättvist, men dessa personliga afgifter, på det sätt de nu skola utgå, äro den mest himmelsskriande orättvisa. Och tror man icke att det fattiga folket dervid förstår att göra jemförelse mellan sig och de förmögna? Beträffande Utskottets yttrande, att dessa afgifter skola vara en påminnelse om de förbindelser hvarje individ har till staten och kommunen, så vill jag medgifva, att man kan betrakta dem så, om de äro rättvisa, men sådana Utskottet föreslagit dem, tror jag, att de skola utgöra en påminnelse att gråta åt, hvarvid många tårar och förbannelser skola fästa sig, och genom sådana påminnelser kan hvarken staten eller kommunen blifva uppbyggd, utan tvärtom. Jag skulle för

Ang. ändring i min del helst vilja, i likhet med en föregående talare, yrka bifall till den reservation Herr Lundqvist afgifvit, men som jag nu blifvit upplyst, att frågan gått vilse till orätt Utskott, så har jag intet annat att göra än att yrka rent afslag.

Grefve De la Gardie: Herr vice Talman! Riktigheten af den anmärkning i formelt hänseende, som blifvit framställd af Herr Philipsson, hvilken välvilligt meddelade mig densamma för några dagar sedan, efter det betänkandet i tryck blifvit till Kammararens ledamöter utdeladt, kan icke af mig bestridas. Jag endast beklagar, att denna anmärkning icke blef framställd vid remissen af motionen, och jag hoppas, att Utskottet bör vara ursäktadt, om det icke kände det af Herr Philipsson anförda prejudikat och om det ansåg sig böra behandla en motion som blifvit af Kammararen till Utskottet remitterad och afser ändring i en författning, hvilken obestriddligen ligger inom området för Konungens ekonomiska lagstiftning.

Någon farlig följd af att bifalla Utskottets förslag finnes enligt min åsigt icke heller, och den våda, som man deraf befarat, eller att beskattningsrätten skulle derigenom läggas i Konungens händer och representationen blifva beröfvad densamma, kan jag svärigen inse vara för handen. Jag antager nemligen, att, om Riksdagen skulle bifalla Utskottets förslag, och inginge med en skrifvelse till Kongl. Maj:t, på sätt Utskottet föreslagit, så skulle Kongl. Maj:t i den författning, som, med anledning af Riksdagens skrifvelse, blefve utfärdad, icke kunna bestämma andra siffror, än dem Riksdagen föreslagit. Och då saken måste få en sådan utgång, kan man svärigen med skäl säga, att Riksdagen ahändt sig sin beskattningsrätt. Enda skilnaden mellan följden af frågans behandling af Lag-Utskottet och Tillfälligt Utskott är den, att i förra fallet densamma blifvit föredragen i båda Kamrarna på en gång, men att nu Medkammaren först några dagar efter denna Kammarare kan fatta sitt beslut. Detta är den enorma skilnaden, och talet om att Riksdagen genom en sådan behandling af frågan afsagt sig sin beskattningsrätt anser jag icke väga mycket.

Emellertid kan jag icke bestrida, att frågan kommit i kollision med Konstitutions-Utskottets åsigt, sådan den vid 1873 års riksdag uttalades, och för att komma ur denna och undvika de stötstenar, som uppenbarat sig, vill jag icke hålla på den form, i hvilken frågan nu framträd, utan hemställer om Kammararens bifall till en ändring i förslaget, dervid dock dess syfte kommer att bibehållas.

I sak har mot Utskottets hemställan anmärkts, att Utskottet visserligen borttagit den nu tillättna afgiften för hvarje barn, som besöker skolan, men i stället höjt den andra, den personliga afgiften å hvarje medlem af församlingen, och derigenom, enligt någras åsigt, lagt tyngre bördor på hufvudsakligen den fattigaste delen af församlingen, än nu är förhållandet. De Herrar, som framställt denna mening, tyckas dock hafva glömt, att den nu stadgade afgiften för hvarje barn, som besöker skolan, är från

lagstiftningens sida obegränsad, emedan densamma bestämmas af sjelfva kommunen och kan således blifva mycket mera betungande, än den afgift, som Utskottet föreslagit. Svårligen kan man med fog påstå, att en bestämd afgift af 50 öre för hvarje person kan blifva mera betungande, än en afgift för hvarje barn, hvilken afgift helt och hållet är beroende af kommunens beslut.

*Aug. ändring i
folkskole-
stadgan.
(Forts.)*

Hvad den af Utskottet föreslagna personliga afgiften beträffar, så är det visserligen sant, att Utskottet funnit sig för-anlåtet att höja dess maximum, men Utskottet har behållit det förut varande låga maximum, så att, om Utskottets framställning blir godkänd, det alltid kommer att stå kommunerna fritt att behålla minimiafgiften, om det befinnes, att en del af kommunens invånare icke kunna tåla vid högre bördor. Det är möjligt, att i vissa kommuner en del af befolkningen består af statorpare, mindre jordtorpare och dagsverkskarlar, hvilka icke hafva så stora tillgångar att bidraga till sådana afgifter, och då står det en sådan kommun fritt att sätta denna afgift lågt. Men en stor del af våra arbetare hafva, åtminstone i vissa orter, en aflöning af ända till 5 och 6 kronor om dagen, under det att en mängd mindre jordbrukare under vissa år kanske ej hafva mera i behåll af sitt arbete, än som erfordras till deras uppehälle. Då tycker jag ej, att det är orätt att fordra, det en sådan arbetare skall med en krona om året bidraga till underhåll af folkskolan och dess lärare, då enligt nu varande lag afgiften kan genom kommunens beslut höjas mycket mera för hvarje af hans barn, som besöka skolan. Jag kan således icke inse, att i sak ännu något anförts, som kunnat rubba min åsigt i detta ämne, och då jag således anser, att den af Utskottet föreslagna ändringen i folkskolestadgan är fullt motiverad, får jag, för att undvika de stötstenar, hvilka uppstått för frågans lösning, framställa det förslag, att Kammar-
ren, med afslag å Utskottets hemställan, ville, för sin del, besluta, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huru vida ändring i de uti 4 § 5 mom. folkskolestadgan omnämnda afgifter lämpligen kunde ske i den syftning, att afgifterna för barn alldeles bortföle och latituden för afgiften för skattskyldig person något utsträcktes, samt derefter till Riksdagen inkomma med nådig proposition i ämnet. Jag anhåller, att Herr vice Talmannen ville framställa proposition på detta förslag.

Herr Aug. Pettersson i Hasselstad: I likhet med tvänne föregående talare är min åsigt, att denna fråga behandlats af ett Utskott, som icke dertill varit behörigt. Det är alldeles onekligt, att folkskolorna kosta mycket och att de skola kosta ännu mera, om tillräckliga lärarekrafter och materiel skola finnas, och mot detta har jag intet att invända. Men att, på sätt Utskottet föreslagit, genom personliga afgifter anskaffa de härtill behöfliga medlen, kan jag omöjligt gilla, emedan just den fattigaste delen af befolkningen häraf hårdast skulle drabbas. Jag säger med full afsigt "den fattigaste delen," emedan det skulle blifva back-

Ang. ändring i
folkskole-
stadgan.
(Forts.)

stugusittare och jordtorpare, som egentligen skulle få sitta emellan. Hos dem är vanligtvis förhållandet, att de hafva en mängd barn. Och det vore en god sak, om de kunde uppföda dem. Vill man åter verkligen sörja för barnens uppfostran, skulle det tillgå på annat sätt än det Utskottet föreslagit, till exempel såsom inom den församling jag tillhör, der man beviljar fattiga familjer inom socknen understöd, så att de kunna hafva sina barn i skolorna. Jag kommer att rösta för bestämdt afslag å Utskottets förslag.

Herr Johan Jönsson: Jag skall icke inlåta mig i någon diskussion om huru vida frågan blifvit behandlad af rätt eller orätt Utskott, utan vill endast tillkännagifva, att jag protesterar mot alla personela pålagor, och att jag derföre förenar mig med dem, som yrka rent afslag å Utskottets förslag.

Herr Lindstedt: Jag tror icke, att det i många församlingar är så illa stäldt som uti den representanten från Östergötland tillhör, der man, som han säger, gråter för 50 öre. Jag vill såsom motsats dertill visa, huru förhållandet är i en annan församling, som jag känner till. Der betalar hvarje person 50 öre per år, dertill half fastighetsbevilning och half inkomstbevilning samt dessutom för hvarje barn, som besöker folkskolan, 50 öre i inskrifningspenningar. Denna afgift har man der en gång åtagit sig godvilligt, och den utgår fortfarande till sista skärfven, utan att jag hört någon enda beklaga sig deröfver. Om personela afgifter någonsin äro rättvisa och billiga, måste det väl vara i detta fall, ty den fattiges barn har väl lika behof af en kristlig uppfostran som den rikes. Jag tror således icke, att vi här böra tala så mycket om uppoffringar, och jag är öfvertygad, att den fattiga befolkningen, om den vore här tillstädes och sjelf finge föra sin talan, icke skulle sätta sig emot denna afgift. Jag kan således icke finna något materielt skäl att instämma i yrkandet om afslag, utan tillstyrker jag, för min del, bifall till Utskottets förslag.

Huru vida åter detta i formelt afseende må vara oriktigt, derom vill jag icke yttra mig.

Herr Hjelm: Herr Grefve De la Gardie framhöll såsom ett skäl för Utskottets förslag, att den afgift, som erlægges för hvarje barn, hvilket begagnar folkskolan, skulle borttagas. Jag får med anledning deraf upplysa, att det står kommunerna fritt att borttaga dessa afgifter, och jag tror mig kunna säga, att åtminstone i de flesta kommuner, der ordföranden så väl som kommunen i gemen vilja befrämja folkskoleundervisningens sak, har man borttagit denna skolafgift, ty man har funnit, att den lägger hinder i vägen för åtskilliga barns skolgång. Der skolafgiften ännu finnes qvar såsom en antiqvit, kommer den säkerligen, utan Riksdagens melankomst, att försvinna i samma mån som tidsenligare ordförande blifva i skolråden.

Vidare

Vidare yttrade Herr Grefve De la Gardie, att Utskottet föreslagit så väl ett maximum som ett minimum och icke allenast stadgat ett blott maximum att vara gällande. Jag har emellertid den erfarenheten i sådana här frågor och särskildt när det gäller utgifter till folkskolan, att, med hänsyn till den grund, hvarefter rösträtten enligt II Art. bevillningsstadgan för närvarande utgår, lära de, som hafva öfvervägande röstetal, icke försumma att få fram så höga personela afgifter som möjligt. Jag kan upplysa att kommuner finnas, der man redan har 37 öre i personel afgift, genom att begagna sig utaf den efter min åsigt i detta fall missbrukade kommunala rösträtten, att man betalar 5 öre per skattefyrek i afgift till folkskolan, medan bevillningsfyreken en last är 2 öre; allt, tack vare den kommunala sjelfstyrelsen, brukar man för närvarande den kommunala rösträtten så, åtminstone i åtskilliga aflägsne liggande kommuner. En talare har yttrat, så vidt jag hört rätt, "att om personela afgifter skulle finnas, så borde de utgå just till folkskolan." Jag är af alldes motsatt åsigt. Ty vi må betänka, att för de bemedlades barn, hvilka skickas till elementarläroverken, är det *staten*, som helt och hållet bekostar undervisningen, och denna är relativt mycket dyrare än för arbetarnes barn. I betraktande häraf måste det väl vara en orättvisa, att den fattiga befolkningen skall sjelf betala lärarnes löner för deras barns undervisning.

Men jag har ännu ett skäl, som åtminstone för mig är hufvudsakligt. Jag finner det vara en oegentlighet, att vi, åtminstone innan vi något litet gifvit med oss i afseende å den kommunala rösträtten, tillstådja införande af nya eller förhöjande af befärliga personela skatter. Enligt Herr Grefve De la Gardies förslag kan saken visserligen blifva i formelt hänseende utredd; men jag tror det vara bäst att afslå hela frågan, och för min del yrkar jag afslag å Utskottets betänkande, och detta icke minst af principiella skäl.

Herr Ola Månsson: Det torde icke vara obekant, att jag, för min del, icke är särdeles benägen för personela afgifter; och detta helt enkelt emedan jag anser dem vara mycket orättvisa. Ty, säge hvad man vill, så bör väl den fattige icke betala lika med den bättre lottade. Dessutom har jag en annan betänklighet, som är ändå väsendtligare, och det är, att vi genom bifall till Utskottets förslag skulle lemna ifrån oss den beskattningsrätt, som vi nu sjelfve ega här, och öfverlemna den åt ett annat håll, dit jag tror, att vi åtminstone icke böra medverka till att den öfverflyttas. För min del yrkar jag derföre afslag å Utskottets hemställan.

Herr And. Svensson: Då jag är ledamot af det Tillfälliga Utskott, som behandlat denna fråga, och icke reserverat mig emot Utskottets förslag, anser jag mig pligtig att nu uppträda till dess försvar. Beträffande då först den formela behandlingen af frå-

Ang. ändring i
folkskole-
stadgan.
(Forts.)

gan, instämmer jag fullkomligt i hvad Utskottets ordförande yttrat. Hvad åter angår det myckna talet här derom, att detta blefve en beskattning och en tung beskattning, vill jag fästa uppmärksamheten på, att man borttager en beskattning, som, efter mitt förmenande, drabbar ofantligt mycket ojemnare och mera tungt än den nu föreslagna. Tänker jag mig t. ex. en fattig familj — och förhållandet är vanligen att de fattigaste familjerna hafva de flesta barnen — så kan en fattig familjefader ganska hårdt beskattas genom den stadgade afgiften för hvarje barn, som begagnar skolan. Om man deremot, såsom Utskottet föreslagit, finge ett begränsadt maximum, så stode det ju kommunerna fritt att inom den stadgade latituden bestämman afgiften, och jag tror, att de då blefve vida jemnare fördelade än för närvarande. Jag yrkar bifall till Herr Grefve De la Gardies förslag.

Herr Törnfeldt: Jag vill endast be att få göra Herr Lindstedt uppmärksam på, att jag icke sagt, att de fattige gråta derföre att de skola kristligen uppfostra sina barn, utan att jag sagt, att *det är vid de orättvisa personela utgifterna, som de fattige fösta sina tårar och förbannelser.* Jag tror för öfrigt, att Herr Lindstedt och jag i detta fall hafva olika erfarenhet, ty jag kan icke förmoda, att de fattige gå in på postkontoren och beklaga sig för postmästaren, men nog händer det, att de göra det hos presten.

Herr Malmberg: Det är förundransvärdt, att denna fråga kan röna så mycket motstånd, som verkligen synes vara händelsen. Det är icke längre än ett par år sedan, som man pålade en personel afgift för sjukvården, och ännu har jag icke hört, att detta blifvit klandradt. Skulle det derföre vara så illa, om man nu i någon mån ökade den afgift, som utgår till underhåll af folkskolan, hvilken mycket väl behöfver allt understöd, för att kunna uppfylla sin bestämmelse. Det har blifvit nämndt, att, om en sådan afgift, som den föreslagna, skulle uttaxeras, blefve det endast de fattiga eller arbetarne, som finge underhålla hela folkskolan. Jag betviflar dock, att det i vårt land finnes en så liten församling, att folkskolan endast med dylika bidrag skulle kunna underhållas. Det finnes naturligtvis många och stora behof, som behöfva afhjelpas, och något, som i främsta rummet torde böra tillgodoses, är dessa småskolor, hvilka utgöra den egentliga grunden för folkskolorna och utan hvilka de senare aldrig kunna uppfylla sitt ändamål. Vid sådant förhållande synes det icke vara för mycket begärdt, att hvar och en bidrager till deras underhåll. Skulle det finnas församlingar, der befolkningen befunde sig i så knappa omständigheter, att den icke utan svårighet förmådde detta, hade den ju rättighet att begagna sig af den medgifna latituden af 2 till 16 skilling banko; ja, den kunde ju helt och hållet negligera det ifrågavarande stadgandet, om den så ville.

Med anledning af hvad jag sålunda anfört, anser jag, för min del, att Utskottet icke har handlat annat än riktigt, då det fram-

kommit med sitt ifrågavarande förslag och förordat en tillökning i afgiften ända till 50 öre. Det finnes, i min tanke, få af våra arbetare, som skulle finna en sådan påлага svår och tung att bära, och alla, som jag påträffat, hafva alltid visat sig synnerligen villiga att offra sin skärf för skolundervisningen. Jag ber emellertid att få instämma med Herr Grefve De la Gardie i hans yrkande.

*Ang. ändring i
folkskole-
stadgan.
(Forts.)*

Herr Abr. Rundbäck: Hvad beträffar en förhöjning af den personela afgiften, anser jag det icke vara välbetänkt att besluta en sådan, helst som flertalet af dem, som komma att drabbas deraf, icke får vara med om fattandet af ett sådant beslut. Men jag tror icke, att Utskottet förtjenar så mycket klander för den ifrågasatta förhöjningen af maximiafgiften från sex skilling banko till sexton skilling banko, emedan sexton skilling nu för tiden i värde ungefär motsvara hvad sex skilling voro värda år 1842. Emellertid vill jag förklara, att jag står närmare den sidan, som anser, att inga andra personela afgifter böra ifrågakomma, än de, som redan kunna finnas.

Deremot har jag begärt ordet för att uttala min glädje deröfver, att Utskottet förordat borttagandet af den andra afgift, som församlingarne hafva rätt att fordra för hvarje barn, som begagnar folkskolan, för att derigenom få bidrag till underhållet af densamma. Skyldigheten att erlægga denna afgift har flerstädes ökat obenägenheten hos föräldrarne att skicka barnen i skolan, och den synes mig derföre med allt skäl böra borttagas, hvaremot en dylik afgift snarare borde kunna påläggas dem, som undandraga sig att fullgöra den obligatoriska skolgången. Slutligen får jag tillkännagifva, att jag förenar mig om den förändrade redaktion af paragrafen, som Herr Grefve De la Gardie föreslagit.

Herr Lindstedt: Då jag icke hört någon instämna i det af mig gjorda yrkande, så anhåller jag att, till förekommande af röstsplittring, få förena mig uti det af Herr Grefve De la Gardie framställda yrkande.

Eftersom jag har ordet vill jag emellertid begagna tillfället att få upplysa min vän bakom mig, att jag visserligen ej påstått, det de fattige direkt gå till mitt postkontor för att klaga sin nöd i detta fall. Jag har i många år haft den hedern att vara ledamot i skolråd, kyrkoråd och fattigvårdsstyrelsen och det är i denna min egenskap jag haft tillfälle erfarva den fattigare befolkningens klagomål öfver afgifter, hvilka de säga sig ej förmå erlægga och hvilka afgifter då måste afskrifvas i brist på tillgång hos de resterande.

Herr Toll: Under den diskussion, som nu förefallit, har Utskottet blifvit rätt illa åtgånget, med hvad rätt, lemnar jag emellertid derhän. Hvad den formela behandlingen af frågan beträffar, anser jag Utskottet icke hafva kunnat gå till väga på annat sätt, än det gjort. Då motionen i fråga till Utskottet remitterades, hörde jag ingen yttra den minsta betänklighet der-

Ang. ändring i
folkskole-
stadgan.
(Forts.)

emot. Utskottet har således, enligt min uppfattning, förfarit lag-
likmätigt, då det upptagit motionen till pröfning. Några talare
hafva låtit påskina, att Utskottet skulle hafva någon förkarlek
för personela afgifters påläggande. Men att så ej är förhållandet,
framgår bäst af Utskottets egen motivering till sin ifrågavarande
hemställan. Utskottet säger ju sjelft deri, att "man allmänt
torde vara ense derom, att personliga afgifter såsom bidrag till
bestridande af statens eller kommunens utgifter böra *i regeln* und-
vikas", hvarefter Utskottet uppräknar några enstaka fall, i hvilka
det syntes Utskottet kunna vara med billighet öfverensstämmande
att dylika afgifter påläggas.

För öfrigt tror jag våra arbetare, i den goda ekonomiska
ställning, hvori de nu befinna sig, skola känna sig föga hedrade
af det påståendet, att de icke äro villige med så ringa kostnad,
som den föreslagna, bidraga till sina barns uppfostran. Tvärtom
torde de upptaga detta såsom en missaktning mot dem.

Då härtill kommer, att beskattningsrätten ligger i kommu-
nernas egna händer, vore det besynnerligt om förslaget
skulle behöfva medföra de vådor, som man låtit påskina,
och hvartill man synes haft alltför klena skäl, då Herrarne nu
förklarar sig vilja bibehålla den alldeles obegränsade beskattnings-
rätt, som kommunerna nu hafva med afseende på barnen, men som
Utskottet önskat afskaffa.

Jag ber slutligen att få instämman med Herr Grefve De la
Gardie i det af honom framställda förslag.

Häruti förenade sig Herrar *C. Ekman* och *J. Andersson* i
Knarrevik.

Herr Rylander: Jag kan icke finna annat, än att Utskottets
i denna fråga uttalade åsigtter äro fullkomligt riktiga. Jag är
ingalunda för, att de fattige skola drabbas af alltför tunga skatte-
bördor, men jag anser å andra sidan, att de ej böra belt och
hållet befrias från ifrågavarande afgifter. För öfrigt kan jag för-
säkra att i den församling, som jag tillhör, finnas många, som
icke äro befriade från de personela afgifterna i allmänhet, men
väl från afgifterna till skolan. Rättvist vore vore väl ej heller,
att arbetare och bönder, hvilka ej blott berga sig godt utan till
och med hafva större eller mindre penningebelopp utlånade, skulle
befrias från skolafgifterna.

Jag finner Utskottets förslag så rättvist som möjligt och kan
derföre icke nog varmt förordad detsamma.

För öfrigt vill jag tillägga, att nu föreslagna maximum, enligt
min tanke, ungefärligen motsvarar det belopp af sex skilling
som förr var maximum.

Herr Lyth: På samma gång jag instämmer med de talare,
som motsatt sig en förhöjning i den personela afgiften till skolan,
anser jag, i motsats till Herr A. Rundbäck, att den särskilda
terminsavgiften för hvarje skolan besökande barn är fullt befogad
och under den tid, jag varit ledamot i skolstyrelse, har jag aldrig

förnummit någon motvilja hos föräldrarna att för sina barn erlægga denna ringa afgift, hvilken vanligen utgör 12 skillingar för ett, 18 skillingar för två och 24 skillingar för tre barn. Då barnens föräldrar oftast äro hemmansegare och andra personer, hvilka vanligen äro i ganska goda omständigheter, kan jag ej finna obilligt, att de i någon mån bidraga till dessa sina barns uppfostran. Äro barnens föräldrar deremot så fattiga, att de ej kunna erlægga denna afgift, så blifva de naturligen derifrån befriade.

Med de personela afgifterna till skolan förhåller sig deremot så, att desamma skola erläggas af alla, vare sig de hafva eller icke hafva barn, som behöfva begagna sig af skolundervisningen; och derföre anser jag dessa böra sättas så låga som möjligt.

På grund af hvad jag nu anfört och dessutom af rent formela skäl yrkar jag afslag å Utskottets föreliggande hemställan.

Herr *G. C. Machel* instämde med Herr Lyth.

Herr Törnebladh: Om fråga vore att antaga Tillfälliga Utskottets förslag, sådant det här föreligger, kunde det vara skäl att närmare ingå i pröfning af detsamma. Sådant förhållandet nu är, lärers något annat icke vara att göra än att antingen antaga Grefve De la Gardies amendement, eller ock afslå förslaget i dess helhet. Man kunde visserligen hafva åtskilligt att säga i afseende å båda dessa alternativ. För min del föredrager jag dock det senare; ty att Riksdagen formligen skulle ingå till Kongl. Maj:t och begära en utredning af frågan samt ett Kongl. förslag i ämnet, anser jag af det i sig obetydliga ärendets beskaffenhet hvarken påkallas eller medgifvas. Då jag således anser ändringsförslaget, om ock i formelt hänseende förträffligt, vara i sak mindre lämpligt, så förenar jag mig med dem, som yrkat afslag å Utskottets hemställan.

Med Herr Törnebladh instämde Herr *Lasse Jönsson*.

Herr Philipsson: Det kunde måhända anses öfverflödigt af mig att ånyo taga till ordet, då min uppfattning i afseende å frågans formela behandling blifvit af åtskillige talare gillad. Men då Utskottets ordförande, Herr Grefve De la Gardie, yttrat, att det varit önskvärdt, om en sådan invändning vid remissen blifvit framställd, vill jag nämna, om han dermed åsyftade min ringa person, att jag vid det tillfället af sjukdom var förhindrad att i Kammaren närvara.

Hvad åter beträffar öfriga anmärkningar, som blifvit här framhållna, torde det egentligen endast vara en, som kräfver en kontraanmärkning från min sida. Utskottets ordförande har nemligen uttalat den åsigt, att det ej skulle vara så farligt att godkänna Utskottets föreliggande förslag, då nu afgifterna redan blifvit bestämda. Denna åsigt kan jag ingalunda godkänna. Ty det är ju klart, att, då denna fråga är af gemensam lagstiftnings natur, densamma, såvida Riksdagen skall anses hafva utöfvat sin rätt i

Ang. ändring i folkskolestadgan. (Forts.) detta hänseende, bort behandlas icke af ett tillfälligt Utskott, utan af ett ständigt, utaf båda Kamrarne gemensamt tillsatt Utskott.

Jag får således, till den kraft och verkan det kan hafva, anmäla till protokollet min afvikande mening i detta hänseende.

Herr Lundqvist: Ehuru jag reservationsvis yrkat bifall till Utskottets hemställan i förevarande fråga, med af mig föreslagen förändring af maximibeloppet, så får jag dock, sedan jag nu anser för gifvet, att Kammaren icke alls kommer att antaga nämnda hemställan, inskränka mig att, på grund af dels de skäl, som stå att läsa uti min reservation, och dels Herr Philipssons med flere talares yttranden, yrka rent afslag å Utskottets förslag, med anhållan att min reservation får i protokollet intagas.

Härmed var öfverläggningen slutad. Propositioner gäfvos såväl på bifall till det af Grefve De la Gardie under öfverläggningen framställda förslag som jemväl på afslag å Utskottets hemställan; och som den senare propositionen besvarades med öfvervägande ja, hade alltså Utskottets hemställan blifvit af Kammaren afslagen.

§ 7.

Ang. ifrågasatt omorganisering af landbrukskolorna i riket. Skedde dernäst föredragning af Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 3 (i samlingen N:o 10) med anledning af Herr Jan Anderssons motion (N:o 112), angående omorganisering af landbruksskolorna i riket.

Af motionären var föreslaget, att en underdånig skrifvelse måtte aflätas till Kongl. Maj:t, med anhållan om utredning till nästa riksdag af frågan, om och i hvad mån våra landbruksskolor i de orter, der landsting och hushållningssällskap finna tiden vara inne att vidtaga sådan anordning, skulle kunna omorganiseras i syfte att motsvara på en gång folkhögskolans ändamål och den mindre jordbrukarens fortfarande behof af praktisk underbyggnad i ämnen direkt hörande till hans yrke.

Till denna motion hade Utskottet, uppå anförda skäl, förklarats sig icke kunna tillstyrka bifall.

I detta ämne yttrade sig nu:

Herr Jan Andersson: Jag har ej begärt ordet i afsigt att, såsom vanligen plägar ske, klandra Utskottet; ty jag är tvärtom skyldig Utskottet min tacksamhet för det arbete och den nöjaktiga utredning Utskottet behagat egna mitt förslag. Jag inskränker mig till att endast yrka bifall till betänkandet.

Herr Lyttkens: Jag anser Herr Jan Anderssons motion vara ganska välbetänt. Man behöfver blott besöka våra landbruksskolor för att snart finna, att vid dem råder ett föräldradt sätt för elevernas behandling. Då dessa skolor först började inrättas, var det till äfventyrs tidsenligt, att eleverna fingo inhemta det rent handtverksmessiga uti de till jordbruksyrket hörande

ämnen. Men numera, då en dylik allmän insigt uti de ämnen, hvaruti undervisning vid dessa skolor meddelas, står att erhålla hos en mängd enskilde landtbrukare, kan det icke annat än förefalla olämpligt, att staten skall till hvarje sådan skola utbetala 4,000 kronor för bibringande af en undervisning, som i allt fall blifver ganska knapphändig. Ynglingarne behandlas nemligen der såsom drängar.

Undervisning i bokliga ämnen erhålla de gemenligen förnämligast om vinterqvällarne; och man kan då föreställa sig med hvad kraft och framgång desse ynglingar, vid hemkomsten från dagens ansträngande utsysslor, sedermera skola sätta sig ned vid boken.

Resultatet häraf motsvarar icke statens uppoffringar, hvilka senare hufvudsakligen komma egendomsegaren till godo, ty denne har vanligen en god inkomstkälla af de anslag staten lemnar samt af lärjungarnes arbetskrafter. Undantag finnas naturligtvis, der föreståndaren för skolan eller hushållssällskapet öfvertagit egendomen och icke gör räkning på en sådan materiel vinst på eleverna. Men detta är ej det allmänna förhållandet. Vissa landtbruksskolor sakna också nästan alldeles elever, och på andra ställen inskrifvas fördrängarne, ja till och med drängarne för att få antalet fullt. En omorganisation af dessa skolor synes mig alltså vara högeligen af behofvet påkallad, och jag tror, att den lämpligen kunde åvägbringas i den riktning, Jan Andersson genom sin motion bragt på tal, eller att de omorganiseras i den riktning att de komma att ställa undervisningen något så när som i skolan i Trelleborg. Att nu genom återremiss erhålla fullständig utredning af alla hithörande förhållanden jemte förslag till ny organisation af våra landtbruksskolor, är väl icke tänkbart, men jag yrkar likväl återremiss för att angående dessa skolor få ett annat uttalande än som innehålles i föreliggande betänkande.

Herr *Hjelm* instämde med Herr *Lyttkens*.

Herr Grefve De la Gardie: Med anledning af Herr *Lyttkens* anförande vill jag erinra honom, att Utskottet i motiven till det nu föredragna betänkandet uttalat åtskilliga tankar, som äro i full öfverensstämmelse med de åsigter, han nu yttrat. Men då motionären icke vidrört frågan om landtbruksskolornas organisation i vidare mån, än att han föreslagit en sammanslagning mellan landtbruksskolorna och folkhögskolorna, så har Utskottet, som icke anser en dylik sammanslagning lämplig, afstyrkt motionen. Utskottet skulle möjligen hafva varit böjdt att tillstyrka sammanslagning med någon högre folkskola eller kunnat föreslå andra åtgärder med afseende å en omorganisation af landtbruksskolorna, men Utskottet hade då afgifvit förslag om något helt annat än hvad motionären föreslagit.

Jag anhåller om bifall till Utskottets betänkande.

Herr *Toll*: Jag kunde helt och hållet afstå från ordet, sedan Utskottets ordförande närmare redogjort för innehållet af betänkandet, men jag vill likväl i största korthet bemöta Herr *Lyttkens*

Ang. ifrågasatt omorganisering af landtbruksskolorna i riket.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt omorganisering af landtbruksskolorna i riket.
(Forts.)

anmärkingar. Jag tror, att den värde talaren misstager sig, då han säger, att våra landtbruksskolor icke uppfylla sitt ändamål. Rätta förhållandet är, att de i allmänhet äro öfverbefolkade och hafva flera lärjungar än författningsenligt få finnas vid hvarje sådan skola. Detta torde åtminstone bevisa, att de icke sakna menigheternas förtroende. Endast i Norrland eger ett annat förhållande rum, men orsaken härtill är ej obekant. Der pågå stora arbeten — flottnings- och skogsarbeten m. m. — hvilka draga krafterna till sig. Orsaken är således af öfvergående natur.

Hvad den teoretiska undervisningen beträffar, synes mig ej finnas anledning till klander. För min del anser jag, att den hvad läroämnena angår icke kan eller bör vara annorlunda, än den för närvarande är. Utskottet har såsom önskningsmål i betänkandet uttalat, att undervisningen i någon mån skulle kunna utvidgas och att några läroämnen möjligen kunde tilläggas, såsom kommunal-lagarne och naturlära. Vi hafva också redan sett, att vid en del landtbruksskolor dessa ämnen äro införda, till såväl skolornas som allmänhetens båtnad.

Jag yrkar bifall till betänkandet.

Herr Ola Andersson: Ehuru jag erkänner, att motionärens förslag utvisar intresse för en god upplysning, instämmer jag likväl till alla delar med Utskottet. Det är min öfvertygelse, att en sammanslagning af dessa skolor skulle blifva alldeles misslyckad, och om tillståndet vid våra landtbruksskolor för närvarande är så bedröfligt, som det här blifvit af en talare skildradt, så torde man kunnat vara förvissad derom, att de herrar, hvilka förestå dem, äro föga skickliga att sköta undervisningen i ännu flera ämnen. En utvidgning af den teoretiska kursen skulle alltså kräfva ökade lärarekrafter och derigenom äfven ökade kostnader. Jag tror för min del bäst vara, att ynglingarne sjelfva eller deras föräldrar få välja, huruvida landtbruksskolan eller folkhögskolan skall anlitas. Ofta genomgår en yngling båda skolorna och har derigenom förvärfvat mera insigter än hvartill motionärens förslag skulle kunna föranleda.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Rylander: Jag instämmer gerna med både motionären och talaren på hallandsbänken, ty jag tror, att båda hafva rätt. Landtbruksskolorna uppfylla verkligen ej för närvarande sitt ändamål, men jag vill söka anledningen härtill icke uti bristande teoretisk undervisning, utan uti det sätt, hvarpå den praktiska delen af lärokursen utföres. Vid både högre och lägre landtbruksskolor få nemligen eleverna lära sig att sköta icke en egendom, som skall gifva den möjligast största afkastning, utan en egendom med de vackraste fält, om det än kostar tre gånger så mycket som det smakar. Jag finner vid sådant förhållande motionärens framställning ganska välbetänkt och skulle gerna vilja understödja den. Men då han sjelf förklarar sig nöjd med Utskottets hemställan, så vill jag ej göra något särskildt yrkande, utan förenar mig med Utskottet.

Herr Alb. Staaß: I motsats till den siste ärade talaren vill jag uttala såsom min bestämda öfvertygelse, att den sammanslagning utaf två alldeles olikartade undervisningsanstalter, som här ifrågasättes, med all visshet endast skulle leda till att förrycka dem båda från deras egentliga bestämmelse. Jag förenar mig därför helt och hållet med de talare, hvilka förordat bifall till Utskottets betänkande.

Ang. ifrågasatt omorganisering af landbruks-skolorna i riket.
(Forts.)

Herr Jan Andersson: Hufvudsyftet med min motion var att åvägbringa en sammanslagning mellan folkhögskolan och landtbruksskolan, och på detta förslag har jag af Utskottet fått ett svar, hvarmed jag är belåten. Utskottet har sagt, att en dylik sammanslagning är olämplig och gifvit så goda skäl för sin åsigt, att jag måste vara nöjd. Hvad deremot beträffar frågan om landbruks-skolorna i allmänhet och organisationen af desamma, så hör den inte alls hit.

Herr Fredricson: Hvad motionären åsyftar torde icke alls vara ändamålsenligt, ty det skulle tjena till gagn för hvarken folkhögskolan eller landtbruksskolan. Om sammanslagningen skulle medföra någon verklig nytta, skulle lärlingarne säkerligen nödgas att tillbringa 3 eller 4 år vid den nya läroanstalten, om de skola blifva i stånd att fullständigt genomgå den långa kursen. För min del tror jag, att de två till ändamålet helt olika skolorna böra vara fristående, och att en yngling, som har håg och lust, kan bereda sig tillfälle att besöka dem båda. Äfven jag yrkar således bifall till betänkandet.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad och propositioner, enligt derunder gjorda yrkanden, gifvits såväl på bifall som på återremiss, blef Utskottets utlåtande af Kammaren bifallet.

§ 8.

Föredrogs Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 11) med anledning af Herr J. Anderssons från Östergötlands län motion, N:o 61, angående bestämd till- och afträdestid för folkskolelärare.

Ang. till- och afträdestid för folkskolelärare.

Utskottet hade med anledning af berörda motion föreslagit, att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse hemställa: att till- och afträdestiden för lärare- och lärarinnetjenster såväl vid folkskola som småskola, äfven der orgelnistbefattning med nämnda tjenster är förenad, blifver borgerliga årets början, från hvilken tid deras aflöning beräknas, samt att:

Der klockare- och skollärare-tjensterna äro förenade, till- och afträdestiden blifver densamma som för klockare finnes stadgad.

I anledning af detta förslag yttrade:

Ang. till- och
afträdestid
för folkskole-
lärare.
(Forts.)

Herr Törneblad: Möjligen kan det finnas omständigheter, som göra det nödvändigt att särskildt för folkskolelärare och lärarinnor bestämma en viss till- och afträdestid; men det synes mig ganska tvifvelaktigt, om Utskottet här träffat det rätta. Hvad den föreslagna tiden angår, är den synbarligen icke väl vald. Att verkställa flyttning vid årsskiftet midt i vintern måste alltid — i synnerhet om man har familj — medföra stora svårigheter och kånbara kostnader.

Hvad beträffar den andra delen af Utskottets förslag eller den, som afser, att till- och afträdestiden, der klockare- och läraretjenster äro förenade, skulle blifva densamma som för klockare finnes stadgad, så torde härvid vara att beakta en omständighet, hvilken kanske icke runnit Utskottet i hågen. Det kan nemligen inträffa, att en person, som innehar förenad skollärare- och klockaretjenst, erhåller en ny skollärareplats. Han skall då tillträda den 1 Januari, men kan ej lemna sina förra befattningar förrän flera månader efteråt. Jag tror derföre, att så länge sammanslagning af skollärare- och klockarebefattningar eger rum, bäst är, om till- och afträdestiden vid båda tjänsterna bör vara densamma. ehuru, om härtill bestämmes den för klockaretjenster brukliga tiden, den olägenheten alltid kvarstår, att lärarebefattningen erhåller ny innehafvare midt under pågående termin.

Med afseende å elementarläroverkens lärare är tillträdestiden, utom i vissa fall, ingalunda stäld på år. Sådant är ej heller förhållandet med tjänster i allmänhet, som tillträdas månaden efter utnämningen; det kan derför vara tvifvelaktigt, om till- och afträdestid på år bör bestämmas för folkskolans lärare.

På grund af hvad jag nu anfört, synes det mig -- så vida ej under fortsättningen af diskussionen mina anmärkningar blifva vederlagda -- som om ett yrkande på återremiss icke skulle sakna allt berättigande.

Herr Abr. Rundbäck: Med Utskottets förslag i första punkten är jag mycket nöjd; ty det behöfves verkligen att få en bestämmelse rörande af- och tillträdestiden för folkskolelärarne. Erfarenheten har nemligen visat, att, då en folkskolelärare erhåller transport från en församling till en annan, tvist ofta uppstått mellan församlingarne angående tiden, då han skall lemna sin gamla befattning för att emottaga den nya. Det har till och med händt, att församlingarne vändt sig till mig såsom folkskoleinspektör, för att få tvisten sliten, men naturligtvis utan framgång, så länge ingen bestämning om af- och tillträdestiden af folkskoleläraretjänsterna fans i lagen föreskrifven. Folkskolelärarne hafva dessutom, såsom Utskottet säger, under vintertiden, ferier — läsåret i folkskolan börjar nemligen, som bekant, först i Februari eller Mars — och äro således aldrig af undervisningen i folkskolan förhindrade att tillträda sina befattningar vid kalenderårets början.

Beträffande den andra punkten, i hvilken Utskottet föreslagit att, om klockare- och skolläraretjänsterna äro förenade, till- och afträdestiden skulle blifva densamma som nu är för klockare stad-

gad, eller den 1 Maj, skulle jag deremot önska, att den icke må vinna Kammarens bifall, utan helt enkelt förfalla. Jag erkänner riktigheten af de skäl, som förmått Utskottet att föreslå nämnda kalenderår till tillträdesdag för klockarne, nemligen dels kyrkolagens nuvarande föreskrift rörande deras af- och tillträdestid, dels det förhållandet att klockarne kunna hafva boställen; men oftast förhåller det sig dock så, att de klockare, som tillika äro skol-lärare, ej hafva några boställen. Dessa klockare och skollärare borde utan någon olägenhet kunna tillträda sin befattning vid det borgerliga årets början, i likhet med öfriga folkskolelärare, i sven-nerhet som, såsom jag redan påpekat, den tiden af året är den lämpligaste i förhållande till undervisningen i folkskolan. Första Maj åter är i sist nämnda afseende en ytterst olämplig tidpunkt, hufvudsakligast derföre att kontinuiteten i undervisningen genom ombytet af lärare under pågående läsetermin skulle komma att gå förlorad. För min del anser jag således, som nämndt, Utskot-tets förslag i denna del olämpligt. Bifalles förslaget i denna del, så måste de ifrågavarande skollärarne tillträda sina tjänster den 1 Maj; afslås det åter, så komma sannolikt många af dem att till-träda sina tjänster på samma lämpliga tid som öfriga skollärare, helst en praxis i denna riktning sannolikt snart skulle alltmer göra sig gällande, i fall man blott icke genom ett positivt lagbud hindrar sådant.

*Ang. till- och
afträdestid
för folkskole-
lärare.
(Forts.)*

På grund af det anförda yrkar jag bifall till Utskottets hem-ställan i första punkten, men afslag å den andra.

Grefve De la Gardie: Behofvet att bestämma en viss tid för till- och afträde af folkskolelärare- och folkskolelärarinnetjen-ster torde få anses allmänt bekant och har äfven nyss af en annan talare, Herr A. Rundbäck, blifvit framhållet. Hvad angår de svå-righeter, som efter Herr Törnebladhs åsigt skulle möta en lagbe-stämmelse i förevarande hänseende, äro dessa, efter mitt förme-nande, icke så stora, att de böra förhindra antagandet af Utskottets förslag. Ty dels torde sjelfva svårigheten att i början af Januari flytta från den gamla tjesten till den nya ej vara så stor, då vi nu i större delen af landet fått jernvägar och då det i allmänhet är förhållandet, att den folkskola, till hvilken man sökt sig, ej ligger så särdeles många mil från den, som man lemna; dels torde det väl få anses höra till undantagen, att en klockare i en församling söker skolläretjänst i en annan församling, så vida icke med skolläretjesten är förenad en klockarebefattning. Är det fråga om en skolläretjänst i samma församling, der sökanden förut är klockare, så komme naturligtvis ingen svårighet beträffande tiden för tillträdet af skolläretjesten att förefinnas. Är det deremot fråga om tillträde af en gemensam folkskolelärare- och klockaretjänst, och sökanden förut i en annan församling innehar en folkskolelärareyssla, så vill jag icke neka, att olägenheter kunna uppstå, men de blefve dock i värsta fall ej större, än att den nye skolläraren finge vänta fyra månader, innan han tillträdde sina tjänster, och under tiden vara utan tjest.

Ang. till- och
afträdestid
för folkskole-
lärare.
(Forts.)

Herr A. Rundbäck uttryckte den önskan, att andra momentet af Utskottets förslag skulle utgå, och att till- och afträdestiden således fortfarande skulle blifva obestämd för förenade klockare- och skollärare-tjenster. Om en person, som innehar klockare- och skollärare-tjenst i en församling, sökte samma tvänne befattningar i en annan församling, skulle han sålunda, enligt Herr Rundbäcks förslag, komma att tillträda den nya skollärare-tjensten den 1 Januari, men klockare-tjensten först den 1 Maj påföljande år. Men detta kan icke gerna vara lämpligt.

Väger man rätt svårigheterna af Utskottets förslag mot fördelarne af detsamma, tror jag, att de senare skola befinnas större än de förra, och anhåller således för min del om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Hjelm: Jag instämmer fullkomligt i den förste ärade talaren, Herr Törnebladhs yttrande i saken men icke i yrkandet. Med anledning åter af Grefve De la Gardies påstående, att det finnes jernvägar i större delen af landet, af hvilka skollärare vid flyttningen kunde begagna sig, ber jag få erinra, att den till arealen större delen af landet, nemligen Norrland, ännu helt och hållet saknar ifrågavarande kommunikationsmedel. Jag sjelf t. ex. har 67½ mil från mitt hem till närmaste jernväg, och det finnes i Norrland folkskolor, belägna 40 å 50 mil norr om mig. Det enda sätt, hvarpå flyttningarne kunna utan olägenhet verkställas, är med ångbåt under den tid på året, då ångbåtskommunikationen är i gång. Ty att vintertiden resa många mil på landsvägen, dertill hafva icke folkskolelärarne och lärarinnorna, hvilka sjelfve måste bekosta sina flyttningsresor, råd; och dylika färder kunna dessutom ofta medföra skadliga följder för helsan. 30 å 40 graders köld att resa uti i öppen släda är icke så godt. Vidare skulle för Norrland af Utskottets förslag blifva en följd, att några folkskolelärarinnor omöjligen skulle kunna erhållas — ty några lärarinneseminarier finnas ej i hela Norrland, och från södra Sverige skulle några sådana svårigen kunna anskaffas, just till följd af den besvärliga och dyra flyttningen midt i vintern, kanske ibland 50—100 mil långt — och att äfven folkskolelärarnes antal blefve otillräckligt. I Norrland finnas nemligen ej flera folkskolelärarseminarier än ett, i Hernösand; sökande från mellersta och södra Sverige måste derföre anmäla sig, hvilket de naturligtvis af samma skäl som folkskolelärarinnorna ej skulle komma att göra.

Såsom norrlands-representant måste jag derföre på nu anförda skäl yrka afslag å Utskottets förslag.

Grefve De la Gardie: Jag är Herr Hjelm tacksam för den viktiga upplysningen, att jernvägar icke finnas i Norrland. Jag trodde mig dock äfven förut hafva någon kännedom om detta förhållande. Men om nu äfven Norrland saknar detta kommunikationsmedel, så är det dock i åtnjutande under vintertiden af en annan fördel, som lättar samfärdseln. Jag menar ett godt slädföre. Herr Hjelm ville, att till- och afträdestiden för folkskolelärare skulle

bestämmas till den 1 Maj, emedan då ångbåtskommunikationer funnes med Norrland, men han tog dervid icke i betraktande, att många af skoldistriken derstädes icke äro belägna vid kusten utan inne i landet, och då man väl ej gerna med ångbåt kan färdas tvärt öfver land, så qvarstodo alla de af honom anförda svårigheterna för en del lärare att vid flyttningar nödgas begagna sig af landsvägarne. Bestämmas nu nämnda till- och afträdestid, såsom Utskottet föreslagit, till den 1 Januari, så hade lärarne åtminstone den fördelen att kunna verkställa sina flyttningar på släddon, hvilket otvifvelaktigt är lättare än att färdas på hjul. Det förhållande, som närmast bestämt Utskottet att föreslå den 1 Januari såsom tid för folkskolelärares till- och afträde, var det, att en lärare derigenom fick till- och afträda sin befattning vid läseterminens början, under det att, i händelse den 1 Maj skulle bestämmas för nämnda till- och afträde, detsamma skulle ske midt under läseterminen. Dertill kommer, att vid folkskolelärareseminarierna läsåret afslutas i början af Juni månad och de, som gå ut derifrån, skulle, i händelse lärares tillträdestid till sina befattningar bestämdes till den 1 Maj, få vänta nära ett helt år på sin befordran, hvilket vore obilligt.

Ang. till- och afträdestid för folkskolelärare.
(Forts)

Jag yrkar fortfarande bifall till Utskottets förslag.

Herr Albert Staaff: Efter min uppfattning ligger en riktig tanke till grund för denna motion och för Utskottets tillstyrkande deraf. Jag kan icke heller tillmäta de emot Utskottets förslag framställda svårigheterna någon synnerlig betydelse. Får man en tjänst, så tror jag afven, att man i allmänhet lätt kan ställa så till, att man kommer till bestämmelseorten. Hvad Herr Rundbäck yttrade mot antagande af den senare punkten i betänkandet anser jag icke vara af någon särdeles vigt, utan tillstyrker bifall till Utskottets förslag i dess helhet.

Öfverläggningen var slutad. Herr vice Talmannen upptog de yrkanden, som förekommit, och gaf, enligt dem, propositioner dels på bifall till Utskottets förslag i dess helhet, dels på bifall till förra delen af nämnda förslag och afslag å den senare, dels på återremiss, dels ock slutligen på afslag. Den förstnämnda af dessa propositioner besvarades med öfvervägande ja, i följd hvaraf Kammarne bifallit hvad Utskottet i detta utlåtande föreslagit; och skulle, jemlikt 63 § 3 mom. Riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet Medkammaren delgifvas.

§ 9.

Föredrogs och bifölls Andra Kammarne Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 5 (i samlingen N:o 12), med anledning af Herr Nils Peterssons motion, N:o 69, om tjänstårsberäkning för vid folkhögskola antagne lärare.

Ang. ändring i
fiskeristadgan.

§ 10.

Företogs till afgörande Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 6 (i samlingen N:o 13) i anledning af väckt motion om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande skärpning i gällande fiskeristadgas bestämmelser angående skydd för spädare fiskyngel.

Utskottet hade hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Ordet lemnades åt motionären i ämnet:

Herr Granlund, som anförde: Jag har icke begärt ordet för att göra något yrkande eller framställa något klander emot Utskottet för det resultat, hvartill det kommit, men jag ber att med några ord få redogöra för de skäl, som föranledt mig att väcka denna motion.

Det finnes väl knappast någon af er, mine Herrar, som icke med vemod förnummit, huru fisket bedrifves under lektiden, huru man då i stora massor upptager så späd fisk, att den till och med är oduglig till föda för människor och måste för ett obetydligt pris försäljas för andra ändamål. Jag hade trott, att ett likadant förbud i detta afseende skulle kunna utfärdas, som redan skett beträffande hummer och ostron, samt att någon viss tid skulle kunna stadgas, inom hvilken fiske af åtminstone de väsentligaste fisksorterna icke skulle få ske, och att utredning i detta afseende skulle kunna göras af fiskeri-intendenten. Jag har ingalunda varit i okunnighet om bestämmelserna i 22 § Fiskeristadgan; — tvärtom hade jag mycket noga genomläst denna paragraf, innan jag väckte min motion. Denna paragraf innehåller emellertid egentligen, att en förändring i nu rådande missförhållanden bör på öfvertygelsens väg genomföras, och att kommunerna sjelfva böra inom sig söka åstadkomma bestämmelser till fiskets skydd. Jag fruktar dock att det härvid kommer att tillgå på samma sätt, som med skogsförödelsen eller förstörande af ungskog; man har i den frågan skarpt framhållit, att ingen lagstiftning bör här ingripa utan låta öfvertygelsen verka, och hur har den verkat? — och på samma sätt går det i denna fråga. Efter hvad jag kunnat erfara är i allmänhet *skilnaden* för den olika lektiden i olika delar af landet ungefär en half månad eller något deröfver. Jag tror icke, att det skulle särdeles skada, om fisken finge vara fredad äfven något längre än lektiden, utan anser tvärtom att fisket i allmänhet skulle vinna derpå, hvadan jag trodde att en bestämmelse i denna riktning för hela landet skulle kunna gifvas.

Med hvad jag nu tagit mig friheten yttra har jag blott i korthet velat antyda skälen till min motion; jag framställer intet yrkande utan underkastar mig Kammarens beslut.

Herr Königsfeldt: Då motionären icke har gjort någon vidare anmärkning mot Utskottets förslag eller framställt något

yrkande, kunde jag inskränka mig till att yrka bifall till Utskottets hemställan. Men då motionären ansett, att det möjligen icke skulle vara ur vägen att få stadgad någon viss tid, under hvilken fisken borde vara skyddad, så ber jag med anledning häraf få återropa ett yttrande i ämnet af fiskeri-intendenten, hvilket yttrande motionären sjelf meddelat Utskottet. Fiskeri-intendenten yttrar sig sålunda: "Då i följd deraf att inom olika vattendrag finnas olika fiskarter, som leka på skilda tider inom landets nordliga och sydliga delar, samt då de fiskerier, som inom landets skilda provinser utöfvas, äro af en väsentligen skiljaktig beskaffenhet och därför kräfva, för att blifva upphjelpa, sådana åtgärder, som med hänsyn till skiljaktiga naturförhållanden och andra omständigheter kunna vara för vissa vattensystemer lämpliga, det icke lärer kunna komma i fråga att utfärda en för hela riket gemensam stadga, i hvilken de särskilda påbud skulle blifva stadfastade, som för fiskets upphjelpande inom landet kan vara af nöden etc."

Ang. ändring i
fiskeristadgan.
(Forts.)

Jag inskränker mig till att anföra detta, och yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Törnfeldt: Ja, denna fiskeristadga har onekligen sina brister. Att det icke hushållas med fisket, det känner jag, som bor i en skärgård. Så länge det är tillåtet att nyttja not med enga eller små maskor för att, såsom det i gällande fiskeristadga heter, taga upp nors eller annat agn för krokfiske, så länge kan fisket icke blifva skyddadt. Och så länge det är tillåtet att använda strömmingsnot i hafsvikarne, förstöres äfven det öfriga fisket, ty i midten af den rumma fisknoten insättes vanligen en kil af strömmings- eller norsnot, hvarmed fångas både smått och stort af fiskyngel, som kommer i dess väg. Så går det vanligen till och kan icke åklagas. Det blir aldrig något bevändt med fisket, förr än förbud utfärdas mot användandet af dessa enga notar. Nu är visserligen stadgadt, att sillnot icke får vara engare än en tum mellan hvarje knut. Men sill fångas icke i Östersjön, utan der fiskas strömming med skötar, bundna af mycket fint garn och å hvilka afståndet mellan hvarje knut måste, enligt författningen, vara tre fjerdedels tum. Men då man, såsom nyss nämndes, genom att i den rumma fisknoten insätta en engströmmingsnotskil, under förevändning att man drager not efter strömming, men dock på samma gång tager den öfriga fiskens yngel, eluderar fiskeristadgans bestämmelser, så är det klart att någon förändring bör ske, ty, såsom det nu är, är det icke bra.

Hvad lektiden beträffar, är denna för aborre förnämligast från 15 April till 15 Maj, under hvilken tid det väl vore billigt att fisken finge vara i fred.

Jag har blott velat uttala denna min mening, men har icke något yrkande att framställa.

Herr Granlund: Med anledning af Herr Königfeldts anförande, hvaruti han uppläste början af fiskeri-intendentens yttrande

Ang. ändring i ämnet, får jag bedja honom att, ehuru detta yttrande icke är af något slags officiel beskaffenhet, dock uppläsa äfven senare delen deraf, hvarest framhålles, huru långsamt det går med de der omnämnda öfverenskommelserna.

(Forts.)

Det är visserligen sant, att Konungens Befallningshafvande, hvar i sitt län, å lämpliga tider och ställen skola hålla sammanträden med delegarne i fiskevattnet, äfvensom att delegare eger begära dylika sammanträden, å hvilka då kan öfverenskommas om sättet, hvarpå fisket skall bedrifvas; men det går långsamt att få en sådan öfverenskommelse, och densamma kan sedermera öfverklagas hos Kammar-kollegium, som öfver besvären skall infordra förklaringar från Konungens Befallningshafvande och fiskerintendenten med flere; hvarefter ärendet kommer till Kongl. Maj:t, som sedermera i sin ordning återigen skall börja samma procedur med förklarings infordrande. Man har exempel på, att det dröjt 6 till 7 år, innan en sådan öfverenskommelse kunnat komma till stånd.

Något yrkande har jag, som sagdt är, icke att framställa.

Friherre Cederström: Jag skall icke länge uppehålla Kammararen; men jag vill med några ord svara den ärade motionären, som ansett lämpligt, att en viss fridlysningstid för fisket blefve bestämd. För att visa, huru svårt det skulle vara att ävägbringa en sådan bestämmelse, vill jag ur ett af Professor Sundevall, efter undersökning af Stockholms läns skärgård, till samma läns hushållningssällskap afgifvet utlåtande uppläsa följande, å sid. 180, rörande aborren, intagna ord: uti de innersta grunda hafsvikarne vid södra skärgården, till exempel näst söder om Dalarö, har leken under de senare tvänne åren (med blid vinter) föregått från den 24 April intill i början af Maj. Uti de större och djupare fjärdarne sker den senare, gradvis efter läget utåt, så att ut emot öppna hafvet, vid Ornö och Nämdö, börjas lektiden knappt förr än vid midsommar“. Om nu en sådan bestämmelse, som motionären föreslagit, blefve antagen, skulle man här icke få fiska aborre från den 24 April ända till midsommar, hvilket icke kunde vara lämpligt; och då fiskens lektid beror på vattnets temperatur, samt insjöarnes vatten naturligtvis blir varmare senare i de norra orterna än i de södra, så skulle man nödgas indela vattnen i vissa distrikt eller fiskelag. Jag tror, att detta nödvändigt måste ske genom undersökningar i de särskilda vattendragen, men att det icke kan på förhand bestämmas.

Då emellertid tiden nu är långt framskriden, vill jag inskränka mig till det redan anförda, ehuru i denna fråga vore mycket att säga.

Herr Königsfeldt: På Herr Granlunds begäran vill jag uppläsa slutet af den uppsats från fiskerintendenten, han låtit tillställa Utskottet. Det lyder sålunda: "lärer det af motionären derom framkastade förslag icke i vidsträcktare mån kunna förtjena afseende, än att Riksdagen till Kongl. Maj:t ingår med underdånig

dånig skrifvelse och deri anhåller, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke sådana specialstadgar för fiskets upphjelpande, som omnämnas i 22 § fiskeristadgan och hvilka för en stor del af rikets provinser nu blifvit utfärdade, hädanefter må kunna blifva fastställda på kortare tid än som naturligen måste åtgå, när dessa stadgar, såsom nu är händelsen, skola prövas af så väl Konungens Befallningshafvande som Kammarkollegium och Kongl. Maj:t. Härjemte torde böra uttryckas den önskan, att Kongl. Maj:t äfven ville taga i öfvervägande, huruvida icke åtgärder hos oss, såsom i andra länder, borde vidtagas för att de utfärdade specialförordningarne måtte blifva bättre iakttagna, än hittills blifvit händelsen⁴.

Äfven denna del af fiskerintendentens yttrande har Utskottet tagit i öfvervägande. Beträffande den förra delen deraf eller angelägenheten att försöka åstadkomma en skyndsammare fastställelse af de ifrågavarande besluten, än nu sker, har Utskottet icke funnit skäl att ifrågasätta annan ordning för dessa måls fullföljd än den, som för ekonomimål i allmänhet är föreskrifven, och hvad angår den senare delen, eller behofvet af noggrannare tillsyn öfver de för fisket gällande bestämmelser, har Utskottet ansett, att något vidare stadgande derom icke behöfdes, då så många personer nu hafva både rättighet och skyldighet att vaka öfver, det dessa bestämmelser blifva iakttagna. Hvarje delegare i ett fiskevatten har rättighet och hvarje kronoåklagare har skyldighet dertill; och slutligen hafva fiskeriergarne, enligt Kongl. kungörelsen af den 8 November 1867, rättighet att utse uppsyningsmän, hvilka äro pligtige att vaka öfver efterlefnaden af fiskeristadgans föreskrifter.

Jag yrkar fortfarande bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen var slutad, Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Föredrogos och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser:

N:o 7, angående uppställningen af revisionsberättelserna rörande de med statslån understödda jernvägsaktiebolag; och

N:o 8, angående beviljade statsbidrag till vägars anläggning, bro- och hamnbyggnader samt vattenkommunikationer äfvensom sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

Stats-Utskottets utlåtanden:

N:o 7, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Femte Hufvudtitel;

N:o 30, dels i fråga om anslag till fortsättande af Statens jernvägsbyggnader, dels i anledning af väckt motion om anslag till en enskild jernvägsanläggning;

N:o 31, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar;

N:o 32, i anledning af dels Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående statsbidrag till förstärkning af den nya vågbrytaren vid Wisby yttre hamn och dels en inom Andra Kammaren väckt motion i samma ämne; och

N:o 33, i anledning af väckt motion derom att, i händelse kronans bebyggda tomter i Waxholm måste af innehafvarne för allmänt ändamål återlemnas, lösen för de å samma tomter uppförda hus måtte erläggas;

Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 3, i anledning af väckt motion derom att hvitbetssockerfabrik skall vara fri från accis under de tio första åren af sin verksamhet;

Banko-Utskottets memorial N:o 10, angående ny aflöningsstat för afdelningskontoret i Luleå;

Lag-Utskottets utlåtande N:o 8, i anledning af väckt motion om ändring i 16 kap. 2 § Ärfda-Balken;

Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 7 (i samlingen N:o 14), med anledning af Herr Ivar Månssons motion om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, att vissa kyrkor inom Lunds stift måtte befrias från att aflenna spanmål eller så kallad gratialtionde till Landskrona stads kyrka; samt

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtanden:

N:o 6 (i samlingen N:o 15), med anledning af Grefve De la Gardies motion N:o 164, afseende förändring i 6 § 7 mom. Folkskolestadgan; och

N:o 7 (i samlingen N:o 16), med anledning af Herr C. E. Casparssons motion, N:o 166, om revision af gällande föreskrifter, rörande eder.

Dessa ärenden, som nu för första gången bordlades, skulle med afseende å den ytterligare bordläggning, som kunde ifrågakomma, uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr <i>E. G. Eriksson</i>	under 14 dagar från och med den 18 i denna				
					månad.
Herr <i>Joh. Erickson</i>	" 12 "	" "	" "	19 "	
Herr <i>J. E. Johansson</i>	i Forneby under 9 dagar från och med den				
					21 i denna månad.
Herr <i>Fredricsson</i>	" 14 "	" 22 "	" "	" "	
Herr <i>Johannes Jönsson</i>	i Fröstorp " 10 "	" 22 "	" "	" "	
Herr <i>Boström</i>	" 14 "	" 22 "	" "	" "	
Herr <i>Östling</i>	" 8 "	" 22 "	" "	" "	

§ 14.

Justerades protokollsutdrag rörande de beslut, som i anledning af Stats-Utskottets utlåtande N:o 9 blefvo fattade under förmiddagens sammanträde.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 11 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Måndagen den 15 Mars.

Kl. half 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 8 i denna månad äfvensom förut ej justerade protokollsutdrag för den 13 dennes.

§ 2.

Föredrogos, men blefvo ånyo bordlagda:

Stats-Utskottets utlåtanden N:is 7 och 30—33;

Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 3;

Banko-Utskottets memorial N:o 10;

Lag-Utskottets utlåtande N:o 8;

Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 7 (i samlingen N:o 14); samt

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtanden N:is 6 och 7 (i samlingen N:is 15 och 16).

§ 3.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr <i>Åstrand</i>	under 13 dagar från den 22 i denna månad.
Herr <i>Ake Andersson</i>	under 14 dagar från den 25 i denna månad.
Herr <i>Jonas Petter Nilsson</i>	„ 14 „ „ 27 „ „
och Herr <i>Aug. Börjesson</i>	„ 14 „ „ 30 „ „

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 3 e. m.

In fidem
H. Husberg.